

บทที่ 2

สภาพทางภูมิศาสตร์และความร่วมมือในภูมิภาคอเมริกาเหนือ (สหรัฐอเมริกา-เม็กซิโก) และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ไทย-ประเทศเพื่อนบ้าน) ในการจัดการการข้ามแดน

ในภูมิภาคอเมริกาเหนือมี 3 ประเทศ ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา แคนาดา และเม็กซิโก โดยแคนาดาตั้งอยู่ทางด้านเหนือ สหรัฐฯ ตั้งอยู่ตอนกลางของภูมิภาค และเม็กซิโกอยู่ทางใต้ของสหรัฐฯ (ดูรูปที่ 1 ประกอบ) หากเปรียบเทียบกันแล้ว สหรัฐฯ-แคนาดานั้นมีลักษณะคล้ายกันอยู่หลายประการทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีระดับการพัฒนาใกล้เคียงกันทำให้ปัญหาบริเวณชายแดนระหว่างสหรัฐฯ-แคนาดามักจะไม่ค่อยปรากฏสักเท่าไร ในขณะที่บริเวณชายแดนระหว่างสหรัฐฯ-เม็กซิโกกลับปรากฏปัญหาต่าง ๆ ซึ่งสร้างความยุ่งยากแก่สหรัฐฯ อยู่เรื่อยมา โดยเฉพาะเรื่องการอพยพข้ามแดนจากเม็กซิโกไปสู่สหรัฐฯ ด้วยเหตุนี้ในบทนี้จึงจะให้รายละเอียดด้านต่าง ๆ พอสังเขปของสหรัฐฯ และเม็กซิโก เพื่อให้เข้าใจสภาพปัญหาในเรื่องที่ศึกษา

ภูมิหลังและสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศในอเมริกาเหนือต่อการจัดการการข้ามแดน

สหรัฐฯ กับเม็กซิโกมีความสัมพันธ์กันมาช้านานนับตั้งแต่ยุคอาณานิคมของสเปน อังกฤษ และฝรั่งเศส โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนของทั้งสองประเทศในอดีตนั้นมีการเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจของอธิปไตยหลายครั้ง ดังเช่นในช่วงปี ค.ศ. 1821-1836 บางส่วนของรัฐเท็กซัส (Texas) อยู่ภายใต้การปกครองของเม็กซิโก¹ เป็นต้น ดังนั้นประชาชนตามแนวพื้นที่ชายแดนของทั้ง 2 ประเทศจึงมีความคุ้นเคยและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมาเป็นเวลานานทั้งในด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ รวมทั้งการค้าขาย จนกระทั่งปี ค.ศ. 1848 เขตแดนของ 2 ประเทศนั้นก็มีลักษณะใกล้เคียง

¹ Oscar J. Martinez, Border people : life and society in the U.S. – Mexico

borderlands, Tucson, Ariz. : University of Arizona Press, 1994 pp.29 - 32

กับปัจจุบันและมีลักษณะเช่นปัจจุบันเมื่อ ค.ศ. 1853 ภายหลังจากการที่สหรัฐฯ ซื้อพื้นที่ชายแดนเพิ่มเติมบางส่วนตามสนธิสัญญา Gadsden² ผู้คนที่อาศัยอยู่ใกล้กันในทางภูมิศาสตร์ มักจะมีความใกล้ชิดกันทางวัฒนธรรมโดยธรรมชาติ เพราะเส้นพรมแดนของสหรัฐฯ ขีดขึ้นโดยแบ่งแยกผู้คนที่มีความเชื่อชาติ ศาสนาเดียวกันได้ ดังตัวอย่างที่พบเช่น เป็นการยากที่จะแยกแยะระหว่างชาวเมสติโซ (Mestizo)³ ในสหรัฐฯ กับชาวเมสติโซซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่ของเม็กซิโก การไปมาหาสู่กันระหว่างคนสองฝั่งชายแดนจึงถือเป็นเรื่องปกติมาช้านาน

สหรัฐฯ-เม็กซิโกมีเขตแดนติดต่อกันประมาณ 3,141 กิโลเมตร ครึ่งหนึ่งใช้แม่น้ำริโอแกรนด์ (Rio Grande) เป็นเขตแดนธรรมชาติและอีกครึ่งหนึ่งเป็นแนวเขตแดนเรขาคณิต ลักษณะภูมิประเทศนั้นเป็นที่ราบชายฝั่งทั้ง 2 ด้าน ตอนกลางเป็นที่ราบสูงเม็กซิโกสลับกับหุบเขาและทะเลทราย ราวครึ่งหนึ่งของเขตแดนจากชายฝั่งตะวันตกกันโดยแม่น้ำริโอแกรนด์ (Rio Grande) ส่วนอาณาเขต (Border Area) ก็ใช้ลักษณะเดียวกับสหรัฐฯ-แคนาดา คือ ใช้พื้นที่ในรัศมีประมาณ 100 ไมล์ โดยวัดจากเส้นเขตแดนไปทางเหนือ (สหรัฐฯ) และทางใต้ (เม็กซิโก)

สหรัฐฯ ในอดีตเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) และเป็นเอกราชในปี ค.ศ. 1776 แต่ได้รับการรับรองว่าเป็นประเทศเกิดใหม่จริง ๆ จากสนธิสัญญาปารีส (Treaty of Paris) ในปี ค.ศ. 1783⁴ อย่างไรก็ตามเมื่อสหรัฐฯ ชนะสงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ทำให้ชื่อเสียงของสหรัฐฯ เป็นที่รู้จักและก้าวขึ้นมาเป็นชาติมหาอำนาจ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนในช่วงสงครามเย็นที่สหรัฐฯ เป็นชาติผู้นำโลกเสรีประชาธิปไตย ในขณะที่สหภาพโซเวียตเป็นผู้นำโลกฝ่ายคอมมิวนิสต์ และแม้ว่าสงครามเย็นจะสิ้นสุดลงไปแล้วแต่สหรัฐฯ ก็ยังเป็นชาติมหาอำนาจอยู่

สหรัฐฯ ตั้งอยู่ระหว่างมหาสมุทรแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Ocean) และมหาสมุทรแปซิฟิกเหนือ (North Pacific Ocean) และตั้งอยู่ระหว่างแคนาดาและเม็กซิโก (ดูรูปที่ 1 ประกอบ) สหรัฐฯ มีพื้นที่ทั้งหมด 9,631,418 ตารางกิโลเมตร โดยมีชายแดนที่ติดต่อกับ

² Ibid.

³ คนที่มีเลือดผสมระหว่างชาวสเปนกับชาวพื้นเมือง

⁴ United States Of America,

รูปที่ 2.1 แผนที่แสดงภูมิภาคอเมริกาเหนือ

ที่มา : United States Of America, <<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/us.html>>

ประเทศเพื่อนบ้านประมาณ 12,034 กิโลเมตร โดยมีความยาวชายแดนที่ติดกับแคนาดาประมาณ 8,893 กิโลเมตร (รวมที่ติดกับอะแลสกาด้วย) และติดกับเม็กซิโกซึ่งมีความยาว 3,141 กิโลเมตร สหรัฐฯ มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลกรองจากรัสเซียและแคนาดา⁵ สำหรับเขตการปกครองของสหรัฐฯ มีเพียง 50 มลรัฐ (States) และเขตการปกครองโคลัมเบีย (District of Columbia)

⁵ United States Of America,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/us.html>>

ส่วนบริเวณชายแดนที่ติดต่อกันระหว่างสหรัฐฯ กับเม็กซิโกนั้นทางฝั่งสหรัฐฯ มีจำนวน 4 รัฐที่มีชายแดนติดต่อกับเม็กซิโก (ดูรูปที่ 2 ประกอบ) คือ

1. แคลิฟอร์เนีย (California)
2. นิวเม็กซิโก (New Mexico)
3. แอริโซนา (Arizona)
4. เท็กซัส (Texas)

เนื่องจากสหรัฐฯ เป็นประเทศใหญ่จึงทำให้มีจำนวนประชากรมากตามไปด้วยสหรัฐฯ มีจำนวนประชากรประมาณ 298,444,215 คน⁶ โดยส่วนใหญ่เป็นชาวผิวขาวร้อยละ 81.7 รองลงมาคือพวกผิวดำร้อยละ 12.9 และพวกเอเชียร้อยละ 4.2 และอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีพวกฮิสพานิก (Hispanic) ซึ่งมีบรรพบุรุษสืบเชื้อสายมาจากละตินอเมริกา (ซึ่งรวมถึงพวกคิวบา, เม็กซิโก และเปอโตริโก) สำหรับเรื่องศาสนาชาวสหรัฐฯ นับถือศาสนาคริสต์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 76 และใช้ภาษาอังกฤษมากที่สุด คือ ร้อยละ 82 รองลงมาคือภาษาสเปนร้อยละ 10.7

สหรัฐฯ มีรูปแบบการปกครองประเทศแบบประชาธิปไตยแบบสหพันธรัฐภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional-based Federal Republic) ซึ่งรูปแบบของสหรัฐฯ ในการปกครองจะมีลักษณะพิเศษ คือ เรื่องการตรวจและถ่วงดุล (Check and Balances) ซึ่งแยกอำนาจในการบริหารประเทศทั้ง 3 ฝ่าย คือ นิติบัญญัติ (Legislative) อำนาจบริหาร (Executive) และอำนาจตุลาการ (Judicial) ออกจากกัน แต่สามารถตรวจสอบกันได้ ฝ่ายนิติบัญญัติของสหรัฐฯ เรียกว่า สภาองเกรส (Congress) ประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาสูงหรือซีเนต (Senate) และสภาผู้แทนราษฎร (House of Representative) สำหรับฝ่ายบริหารมีหัวหน้าฝ่ายบริหาร คือ ประธานาธิบดี (President) ซึ่งถือว่าเป็นประมุขของประเทศด้วย ส่วนคณะรัฐบาลนั้นจะถูกแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีซึ่งผ่านต้องความเห็นชอบของสภาสูง และฝ่ายตุลาการจะมีศาลสูงสุด (Supreme Court) อันประกอบด้วยผู้พิพากษา 9 คน โดยได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตลอดชีวิตโดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องมีความประพฤติดี ซึ่งประธานาธิบดีจะต้องยืนยันต่อสภาสูงหรือซีเนตด้วย นอกจากนี้ก็ยังมีศาลอื่นรองลงมาอีก

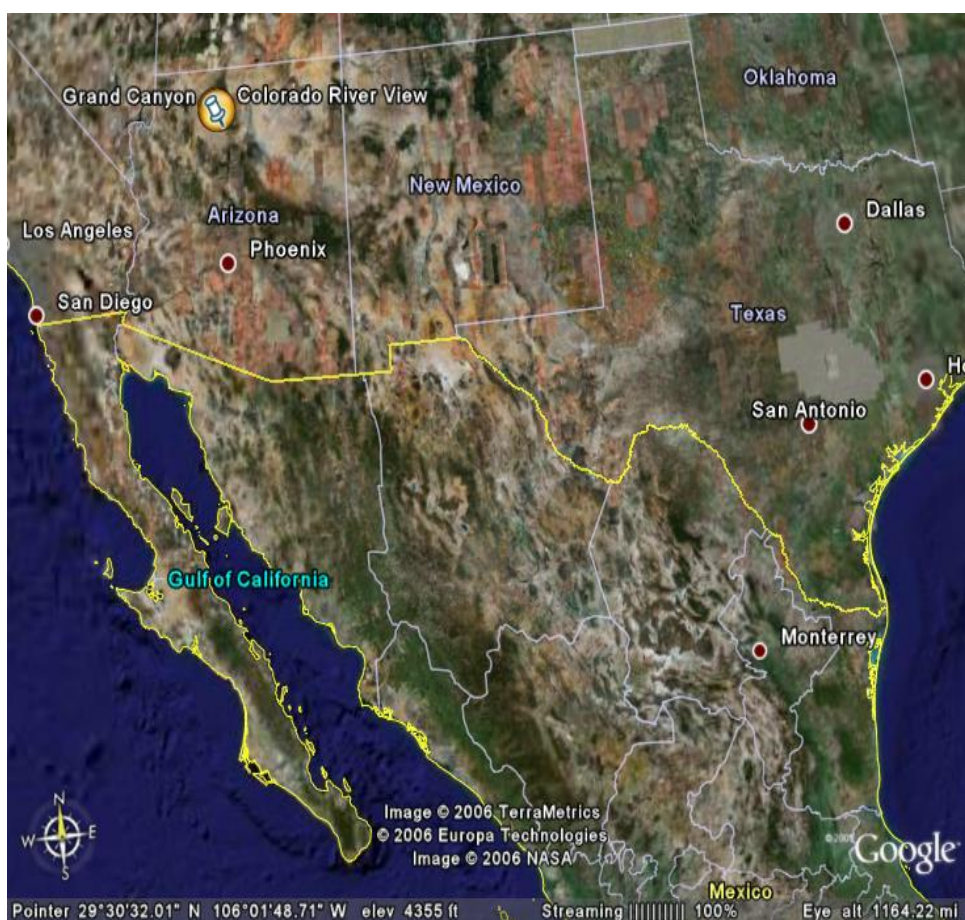
เนื่องจากสหรัฐฯ เป็นประเทศใหญ่และมีจำนวนประชากรมาก ประกอบกับมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจจึงทำให้ประชากรของประเทศมีรายได้ต่อหัว (GDP)

⁶ ข้อมูลปี 2006 United States Of America,

<<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/us.html>>

ประมาณ 43,500 เหยี่ยวสหรัฐ⁷ ประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สหรัฐฯ ส่งออก คือ แคนาดาร้อยละ 23.4 เม็กซิโกร้อยละ 13.3 และญี่ปุ่นร้อยละ 6.1 และประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่สหรัฐฯ นำเข้า คือ แคนาดา ร้อยละ 16.9 จีนร้อยละ 15 และเม็กซิโกร้อยละ 10⁸

รูปที่ 2.2 แผนที่แสดงเขตแดนระหว่างสหรัฐฯ-เม็กซิโก

ที่มา : Googleearth, <www.googleearth.com>

⁷ ข้อมูลปี 2006 United States Of America,
<<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/us.html>>

⁸ ข้อมูลปี 2006 United States Of America,
<<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/us.html>>

อย่างไรก็ตามสหรัฐฯ ก็มีปัญหาวิณชลายแดนระหว่างสหรัฐฯ-เม็กซิโกเรื่องการจัดการแม่น้ำ และโดยเฉพาะเรื่องที่ดินสหรัฐฯ พยายามที่สุดที่จะหยุดการอพยพข้ามแดนเข้ามายังสหรัฐฯ ของชาวเม็กซิโก อเมริกากลาง และส่วนอื่น ๆ ของโลกที่เข้ามาอย่างผิดกฎหมายจากทางเม็กซิโก รวมทั้งปัญหายาเสพติดก็เช่นกันที่ถูกขนมาจากโคลัมเบียโดยเรือผ่านเม็กซิโก และที่สำคัญ คือ หลังจากเหตุการณ์ 9/11 สิ่งเหล่านี้ทำให้สหรัฐฯ พยายามบริหารจัดการชายแดนระหว่างสหรัฐฯ-เม็กซิโกเพราะสหรัฐฯ เป็นประเทศที่ประสบปัญหา ดังนั้นสหรัฐฯ จึงพยายามจัดการและแก้ไขเพื่อลดและขจัดปัญหาเหล่านี้โดยผ่านการจัดการชายแดน

เม็กซิโก อดีตอยู่ภายใต้การปกครองของสเปนก่อนที่จะได้รับเอกราชช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ประเทศเม็กซิโกอยู่ติดกับทะเลแคริบเบียน (Caribbean Sea) และอ่าวเม็กซิโก (Gulf of Mexico) ส่วนทางเหนือก็อยู่ติดกับมหาสมุทรแปซิฟิกเหนือ (North Pacific Ocean) เม็กซิโกมีพื้นที่ทั้งหมด 1,972,550 ตารางกิโลเมตร อย่างไรก็ตามเม็กซิโกนั้นตั้งอยู่ระหว่างประเทศบราซิลและสหรัฐฯ เม็กซิโกมีความยาวชายแดนทั้งหมด 4,353 กิโลเมตร โดยมีความยาวชายแดนที่ติดกับบราซิลประมาณ 250 กิโลเมตร ติดกับกัวเตมาลาประมาณ 962 กิโลเมตร และติดกับสหรัฐฯ มีความยาวประมาณ 3,141 กิโลเมตร

การปกครองของเม็กซิโกนั้นเป็นแบบสาธารณรัฐแบบสหพันธ์ (Federal Republic) โดยแบ่งอำนาจการปกครองเป็น 3 ฝ่ายเช่นเดียวกับสหรัฐฯ คือ ฝ่ายบริหาร (Executive) นั้นมีประธานาธิบดี (President) เป็นทั้งประมุขของรัฐและเป็นหัวหน้ารัฐบาล ส่วนฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative) เรียกว่าสภาองเกรสแห่งชาติ (National Congress or Congreso de la Union) ซึ่งประกอบด้วย Senate or Camara de Senadores และ The Federal Chamber of Deputies or Camara Federal de Diputados และฝ่ายตุลาการก็มีศาลยุติธรรมสูงสุด (Supreme Court of Justice or Suprema Corte de Justicia de la Nacion)⁹ นอกจากนี้เม็กซิโกยังมีการแบ่งเขตในการบริหารประเทศด้วย โดยแบ่งเป็น 31 รัฐ (States) และ 1 เขตการปกครอง (Federal District) ซึ่งรัฐของเม็กซิโกที่มีชายแดนติดกับสหรัฐฯ มีจำนวน 6 รัฐ คือ

⁹ Mexico, <<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/mx.html>>

1. บาฮากาลิฟอร์เนีย (Baja California)	2. โกอาวีลา (Coahuila)
3. โซโนรา (Sonora)	4. นวยโวเลออน (Nuevo Leon)
5. ชีวาวา (Chichuahua)	6. ตาเมาลิปัส (Tamaulipas)

เม็กซิโกมีจำนวนประชากรประมาณ 107,449,525 คน¹⁰ โดยเป็นชาวเมสติโซ

(Mestizo) ร้อยละ 60 รองลงมา คือ พวกอเมริกันเดียน (Amerindian or Predominantly Amerindian) ร้อยละ 30 พวกผิวขาวร้อยละ 9 และอื่น ๆ ร้อยละ 1 อย่างไรก็ตามประชากรของเม็กซิโกส่วนใหญ่ต่างก็นับถือศาสนาคริสต์ และภาษาที่ใช้มากที่สุดก็คือภาษาสเปน

ทางการการค้าและเศรษฐกิจ ประชากรเม็กซิโกมีรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัว (GDP) ประมาณ 10,600 เหรียญสหรัฐ ส่วนการค้าระหว่างประเทศเม็กซิโกมีคู่ค้าที่สำคัญ คือ สหรัฐฯ ร้อยละ 85.7 แคนาดาร้อยละ 2 และสเปนร้อยละ 1.4 และประเทศคู่ค้าที่นำเข้าที่สำคัญของเม็กซิโกก็คือ สหรัฐฯ ร้อยละ 53.4 จีนร้อยละ 8 และญี่ปุ่นร้อยละ 5.9¹¹

ด้วยเหตุที่มีความสัมพันธ์ทางการค้ากันระหว่างสหรัฐฯ และเม็กซิโก ประกอบกับมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกัน รวมทั้งสหรัฐฯ มีความเจริญในด้านต่าง ๆ มากกว่าเม็กซิโก ทำให้ประชากรราวร้อยละ 90 หรือประมาณ 10 ล้านคน¹² อาศัยอยู่ในเมืองคู่แฝด (Twin Cities) 14 แห่งตามแนวชายแดน

เนื่องจากประชากรอาศัยอยู่อย่างค่อนข้างหนาแน่นตามบริเวณชายแดน และระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน รวมทั้งโลกก็อยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดกระแสข้ามชาติ อันนำมาสู่ประเด็นปัญหาตามชายแดนสหรัฐฯ-เม็กซิโกในเรื่องแรงงานผิดกฎหมาย, ผู้ลักลอบเข้าเมือง, ยาเสพติด เป็นต้น โดยเฉพาะปัญหาแรงงานผิดกฎหมายและผู้ลักลอบเข้าเมืองนั้นจัดเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนเป็นประจำซึ่งสร้างปัญหาให้แก่สหรัฐฯ ที่เป็นประเทศปลายทางเป็นอันมาก โดยประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจะกล่าวถึงในบทต่อไป

จุดเปลี่ยนที่สำคัญในความสัมพันธ์บริเวณชายแดนของอเมริกาเหนือ คือ การขยายตัวของกระแสการค้าเสรีและภูมิภาคนิยม (Free Trade and Regionalism) ที่ผลักดันให้มีการรวมตัว

¹⁰ ข้อมูลปี 2006 Mexico, <<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/mx.html>>

¹¹ ข้อมูลปี 2005 Mexico, <<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/print/mx.html>>

¹² Source : The U.S. Environmental Protection Agency (EPA) 2002

เป็น “เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ” (North American Free Trade Agreement : NAFTA) ในปี ค.ศ. 1994 อันประกอบด้วย สหรัฐฯ แคนาดา และเม็กซิโกซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจและระดับการพัฒนาต่ำกว่าอีก 2 ประเทศ ส่งผลให้ NAFTA ไม่ก้าวหน้าได้เท่าที่ควร มากไปกว่านั้นเศรษฐกิจของเม็กซิโกยังต้องพึ่งพาอาศัยประเทศเพื่อนบ้านอยู่โดยเฉพาะสหรัฐฯ การรวมตัวกันก็เพื่อให้มีการเปิดและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ชายแดนของประเทศสมาชิกมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้าย (Free Flows) ของสินค้าและบริการ ขณะเดียวกันการเปิดเสรีดังกล่าวก็ได้สร้างปัญหาบางประการตามมาเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ คือ การหลั่งไหลของแรงงานจากเม็กซิโกสู่สหรัฐฯ โดยในปี ค.ศ. 2002 เม็กซิโกเป็นประเทศต้นทางที่ใหญ่ที่สุดของผู้ย้ายถิ่นอย่างถูกกฎหมายเข้ามาในสหรัฐฯ รวร้อยละ 20.¹³

ภายหลังเหตุการณ์วินาศกรรมสหรัฐฯ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 เป็นเหตุให้สหรัฐฯ ต้องควบคุมการผ่านเข้า-ออกของประชากรตามแนวชายแดนมากขึ้นในขณะเดียวกันก็ต้องการให้เกิดความสะดวกสบายและรวดเร็วในการผ่านแดนซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนได้ถึงแนวคิดเรื่อง “เปิดเพื่อธุรกิจ ปิดในเรื่องก่อการร้าย (Open for Business, closed to terrorism)¹⁴ ดังนั้นรัฐในอเมริกาเหนือจึงประสบกับปัญหาความสับสนที่คาบเกี่ยวกันระหว่าง “การเปิดเสรี” บริเวณพรมแดนตามข้อตกลง NAFTA ในการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ และ “การปิดกั้นควบคุม” ชายแดนเพื่อความมั่นคงของรัฐโดยเฉพาะสหรัฐฯ เพื่อรัฐจะได้คงไว้ซึ่งความปลอดภัยรวมทั้งปัญหาชายแดนเก่าที่ยังแก้ไขไม่ได้ จากความขัดแย้งนี้เองทำให้รัฐต้องมีการปรับตัวและจัดการกับกระแสข้ามชาติเหล่านี้เพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติ คือ เรื่องเศรษฐกิจและความมั่นคง เพื่อให้เป็นรูปแบบที่ตอบสนองต่อความต้องการของรัฐบริเวณชายแดนได้

¹³ CIS Statistical Yearbook 2002, Migration Information Source.

¹⁴ See <<http://usinfo.state.gov/xarchives/display.html?p=washfile-english&y=2004&m=January&x=20040131132651relhcie0.8507959&t=xarchives/xarchitem.html>>

ภูมิหลังและสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อการจัดการการข้ามแดน

ความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านนั้นมีความคุ้นเคยกันมาตั้งแต่อดีตดังตัวอย่างเช่น อาณาจักรทวารวดีและอาณาจักรศรีวิชัยในอดีตที่มีเขตแดนรวมกันของประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบัน¹⁵ ต่อมาเมื่อมีการก่อตั้งเป็นอาณาจักรของชาวไทย (สุโขทัย, อโยธยา, ธนบุรี และรัตนโกสินทร์) ก็เกิดการรบแย่งชิงอำนาจกันในภูมิภาคซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดทางวัฒนธรรมภายในภูมิภาค จนกระทั่งประเทศเพื่อนบ้านได้กลายเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศสการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจึงหยุดชะงักลง ในยุคสงครามเย็นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านก็เข้าไปในรูปแบบของความหวาดระแวง โดยเฉพาะประเทศแถบอินโดจีน เป็นผลสืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองภายหลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดไทยพยายามปรับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน และพยายามสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาคให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่มีพรมแดนติดต่อกันมี 4 ประเทศประกอบด้วยพม่า, ลาว, กัมพูชา และมาเลเซีย โดยมีข้อมูลพื้นฐานแต่ละประเทศดังนี้

ไทย ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด 514,000 ตารางกิโลเมตร เมืองหลวงคือ “กรุงเทพมหานคร” (Bangkok) ทิศเหนือและทิศตะวันตกติดพม่าระยะทาง 1,800 กิโลเมตร ทิศตะวันออกติดกับลาวมีระยะทาง 1,754 กิโลเมตร และติดกับกัมพูชา 803 กิโลเมตร ทิศใต้ติดกับมาเลเซีย 506 กิโลเมตร รวมระยะทางชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 4,863 กิโลเมตร¹⁶ ลักษณะทางภูมิประเทศเป็นที่ราบตอนกลางของประเทศ มีที่ราบสูงโคราชทางตะวันออกและมีภูเขาเป็นบางส่วน

¹⁵ บังอร ปิยะพันธ์, *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2537.) น. 35-49

¹⁶ Thailand, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/th.html>>

ไทยมีประชากร 65,444,371 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 94.6¹⁷ ประเทศมีรายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชน (GDP per Capita) ประมาณ 8,300 เหรียญสหรัฐ¹⁸ ประเทศคู่ค้าที่ไทยนำเข้าที่สำคัญ¹⁹ คือ ญี่ปุ่นร้อยละ 23.6, จีนร้อยละ 8.6, สหรัฐฯ ร้อยละ 7.7, มาเลเซียร้อยละ 5.8, สิงคโปร์ร้อยละ 4.4, ไต้หวันร้อยละ 4.1 และ สหรัฐอาหรับเอมิเรต (UAE) ร้อยละ 4 ประเทศคู่ค้าที่ส่งออกที่สำคัญ²⁰ คือ สหรัฐฯ ร้อยละ 16.1, ญี่ปุ่นร้อยละ 14, จีนร้อยละ 7.4, สิงคโปร์ร้อยละ 7.3, มาเลเซียร้อยละ 5.5 และฮ่องกงร้อยละ 5.1²¹

ไทยมีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านโดยมีการเดินทางเยือนระหว่างผู้นำไทย กับประเทศเพื่อนบ้านบ่อยครั้งและมีความร่วมมือกันในกรอบความร่วมมือต่าง ๆ เช่น ประชาคม ประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia Nations : ASEAN), เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA), โครงการพัฒนาความร่วมมือทาง เศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS), ความร่วมมือทาง เศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS) เป็นต้น

ไทยมีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านส่วนใหญ่โดยเฉพาะ พม่า ลาว และกัมพูชา จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอันเป็นสาเหตุให้เกิดการเคลื่อนย้าย ของคนจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีระดับการพัฒนาเศรษกิจน้อยกว่าเข้ามายังประเทศไทยเพื่อ แสวงหาโอกาสที่ดีกว่าทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นสาเหตุให้ไทยจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการการข้ามแดนระหว่างไทย-ประเทศเพื่อนบ้าน

¹⁷ นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 94.6, อิสลามร้อยละ 4.6 , คริสต์ร้อยละ 0.7 และอื่น ๆ ร้อยละ 11

¹⁸ ข้อมูลปี 2005 Thailand <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/th.html>>

¹⁹ ข้อมูลปี 2004 Thailand <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/th.html>>

²⁰ ข้อมูลปี 2004 Thailand <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/th.html>>

²¹ Thailand, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/th.html>>

พม่า พม่ามีพื้นที่ 657,740 ตารางกิโลเมตร หากเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วพม่ามีขนาดใหญ่กว่าประเทศไทย 1.3 เท่า ทางทิศเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือติดกับจีนซึ่งมีความยาว 2,185 กิโลเมตร ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดกับลาวมีความยาวประมาณ 235 กิโลเมตรและติดกับประเทศไทย 2,401 กิโลเมตร ทิศตะวันตกติดกับอินเดียเป็นระยะยาว 1,463 กิโลเมตร และติดกับบังกลาเทศเป็นระยะ 193 กิโลเมตร ทางทิศใต้ติดกับทะเลอันดามันและอ่าวเบงกอล

พม่ามีประชากร 42,909,464 ล้านคน²² ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ ซึ่งในพม่ามีอยู่ประมาณ 135 เผ่าพันธุ์²³ ศาสนาที่นับถือมากที่สุดคือ ศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 90, คริสต์ร้อยละ 5, อิสลามร้อยละ 3.8 และฮินดูร้อยละ 0.05²⁴ การปกครองของพม่าเป็นการปกครองแบบเผด็จการทหารภายใต้สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (State Peace and Development Council : SPDC) โดยแบ่งการปกครองประเทศเป็น 7 รัฐ (State) ดังนี้

1. ชิน (Chin State)	2. กะฉิ่น (Kachin State)
3. กะเหรี่ยง (Kayin State)	4. กะยา (Kayah State)
5. มอญ (Mon State)	6. ยะไข่ (Rakhine State)
7. ชาน (Shan State)	

และ 7 เขตการปกครอง (Division)²⁵ ดังนี้

1. อีรวดี (Ayeyarwady)	2. พะโคหรือหงสาวดี (Bago)
3. มาเกว (Magway)	4. มัณฑะเลย์ (Mandalay)
5. สะกาย (Sagaing)	6. ตะนาวศรี (Tanintharyi)
7. ย่างกุ้ง (Yangon)	

²² Burma, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

²³ เชื้อชาติหลัก 8 กลุ่ม คือ พม่าร้อยละ 68, ไทยใหญ่ร้อยละ 8, กะเหรี่ยงร้อยละ 7, ยะไข่ร้อยละ 4, จีนร้อยละ 3, มอญร้อยละ 2 และอินเดียร้อยละ 2

²⁴ สหภาพพม่า, กระทรวงการต่างประเทศ กองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2 กรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, <<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=49>>

²⁵ Burma, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

รายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชนชาวพม่า (GDP per Capita) ประมาณ 1,800 เหรียญสหรัฐ²⁶ สำหรับเรื่องเศรษฐกิจและการค้า พม่ามีสถิติตัวเลขทางการค้ากับต่างประเทศไม่ค่อยน่าเชื่อถือเพราะพม่ามีขนาดของตลาดมืดที่ใหญ่และมีการค้าบริเวณชายแดนที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งคาดว่าน่าจะมีขนาด 1-2 เท่าของระบบเศรษฐกิจที่เป็นทางการ พม่ามีการค้าส่วนใหญ่กับประเทศไทย, จีน และอินเดียเพิ่มขึ้น โดยพิจารณาได้จากประเทศหลักที่พม่านำเข้าสินค้ามากที่สุด 3 ประเทศแรก คือ จีนร้อยละ 28.9 สิงคโปร์ร้อยละ 20.8 และไทยร้อยละ 19.3²⁷ ประเทศหลักที่พม่าส่งออกสินค้ามากที่สุด 3 ประเทศแรก คือ ไทยร้อยละ 38.9 อินเดียร้อยละ 11.5 และจีนร้อยละ 5.9²⁸ แม้ว่ารัฐบาลทหารพม่าจะมีความสัมพันธ์อันดีทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน, การสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดีขึ้น และการปรับปรุงสถานการณ์ทางการเมืองเป็นสิ่งจำเป็นที่สนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศ, การส่งออก และการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามการการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและพม่ามีมูลค่าการค้าชายแดนประมาณ 48,372.5 ล้านบาท²⁹

พม่ามีความสำคัญต่อประเทศไทยทั้งด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจ เพราะมีพรมแดนติดต่อกันยาวกว่าที่ไทยมีกับประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ ประกอบกับในพม่ามีปัญหาภายในทางการเมืองและชาติพันธุ์ ซึ่งส่งผลต่อประเทศไทยหลายประการ อาทิ ยาเสพติด, ผู้หนีภัยจากการสู้รบ, แรงงานผิดกฎหมาย รวมทั้งการที่พม่าได้รับการลงโทษ (Sanction) จากประชาคมระหว่างประเทศด้วย

²⁶ ข้อมูลปี ค.ศ. 2005, Burma,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

²⁷ ข้อมูลปี ค.ศ. 2004, Burma,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

²⁸ ข้อมูลปี ค.ศ. 2004, Burma,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/bm.html>>

²⁹ สหภาพพม่า <<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=49>>

ลาว ลาวมีพื้นที่ 236,800 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือติดกับจีนเป็นระยะทาง 505 กิโลเมตร ทิศใต้ติดกับกัมพูชาเป็นระยะทาง 435 กิโลเมตร ติดกับเวียดนามเป็นระยะทาง 2,069 กิโลเมตรทางทิศตะวันออก ติดกับไทยเป็นระยะทาง 1,180 กิโลเมตรและพม่าเป็นระยะทาง 236 กิโลเมตรทางทิศตะวันตก ที่สำคัญ คือ ลาวเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล (Landlocked)³⁰ พื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เป็นภูเขาและที่ราบสูง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ลาวมีพื้นที่เพาะปลูกเพียง 50,000 ตารางกิโลเมตรหรือคิดเป็นร้อยละ 21.11 ของพื้นที่ทั้งหมด

ลาวมีประชากร 6,217,141 คน³¹ ซึ่งประกอบด้วยหลายชนเผ่า โดยในลาวมีอยู่ประมาณ 68 ชนเผ่า สำหรับศาสนาในลาวประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 75 นับถือความเชื่อพื้นเมืองพวกเรื่องวิญญาณร้อยละ 16-17 และที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์และอิสลามด้านการปกครอง ลาวปกครองโดยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ มีพรรคการเมืองพรรคเดียว คือ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การบริหารประเทศของลาวแบ่งประเทศออกเป็น 16 แขวง ดังนี้

1. อັตตะปือ (Atapu)	2. บ่อแก้ว (Bokeo)
3. บอลิคำไซ (Bolikhamsai)	4. จำปาสัก (Champasak)
5. ห้วยพัน (Houaphan)	6. คำม่วน (Khammouan)
7. หลวงน้ำทา (Louangnamtha)	8. หลวงพระบาง (Louangphrabang)
9. อุดมไซ (Oudomxai)	10. พงสาลี (Phongsali)
11. สาละวัน (Salavan)	12. สะวันนะเขต (Savanakhet)
13. เวียงจันทน์ (Vientiane)	14. ไชยะบุรี (Xaignabouli)
15. เซกอง (Xekong)	16. เขียวทอง (Xiangkhoang)

และ 1 เขตการปกครองตนเอง คือ กำแพงนครเวียงจันทน์ (Kampheng Nakhon Vientiane) และ 1 โซนพิเศษ คือ โซนสมบูน (Zaisomboun)³²

³⁰ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, <<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=148>>

³¹ Laos, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/la.html>>

³² Laos, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/la.html>>

ลาวมีรายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชน (GDP per Capita) ประมาณ 1,900 เหรียญสหรัฐ³³ ด้านเศรษฐกิจของลาว ลาวนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศมากที่สุด คือ ไทยร้อยละ 60.5 จีนร้อยละ 10.3 และเวียดนามร้อยละ 7.1 และสินค้าที่ลาวส่งออกไปต่างประเทศมากที่สุด 3 ประเทศ คือ ไทยร้อยละ 19.5 เวียดนามร้อยละ 13.4 และฝรั่งเศสร้อยละ 8³⁴ เนื่องจากประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อกับลาวถึง 1,810 กิโลเมตร ทำให้มีการติดต่อไปมาหาสู่และค้าขายระหว่างประชาชนทั้ง 2 ประเทศตามบริเวณชายแดน รวมทั้งลาวจำต้องอาศัยไทยเป็นทางออกสู่ทะเล

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและลาวเป็นไปด้วยดี พิจารณาได้จากการแลกเปลี่ยนการเยือนกันในระดับประมุขของประเทศและการเสด็จของราชวงศ์ชั้นสูงของไทย นอกจากนี้ทั้ง 2 ประเทศยังได้มีความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อาทิ ความร่วมมือทางด้านทหาร การแก้ไขเรื่องคนปด การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนระหว่างไทย-ลาว ความร่วมมือด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ความร่วมมือในการกำหนดเรื่องความสะอาดด้านการสัญจรของประชาชน ความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุน การให้สิทธิพิเศษด้านภาษีศุลกากรในการนำเข้าสินค้าเกษตรจากลาว ความร่วมมือด้านความมั่นคงชนสง การท่องเที่ยว ความร่วมมือด้านแรงงาน เป็นต้น

กัมพูชา กัมพูชามีพื้นที่ 181,040 ตารางกิโลเมตร โดยมีชายแดนติดลาวทางทิศเหนือเป็นระยะทาง 541 กิโลเมตร ติดกับไทยทางทิศตะวันออกเป็นระยะทาง 803 กิโลเมตร และทางทิศตะวันตกติดกับเวียดนามเป็นระยะทาง 1,228 กิโลเมตร³⁵

กัมพูชามีประชากรประมาณ 13,607,069 คน ประกอบด้วยชนชาติต่าง ๆ ดังนี้ เขมรร้อยละ 90, เวียดนามร้อยละ 5, จีนร้อยละ 1 และอื่น ๆ ร้อยละ 4 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท (Theravada Buddhist) ร้อยละ 95 และอื่น ๆ ร้อยละ 5³⁶ ประเทศกัมพูชาปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยที่มีพรรคการเมืองหลายพรรค โดยมีกษัตริย์เป็นประมุข กัมพูชาแบ่งการบริหารปกครองประเทศออกเป็น 20 จังหวัด คือ

³³ ข้อมูลปี ค.ศ. 2005 Laos, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/la.html>>

³⁴ ข้อมูลปี ค.ศ. 2004 Laos, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/la.html>>

³⁵ Cambodia, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/cb.html>>

³⁶ Ibid

รูปที่ 2.3 แผนที่แสดงเขตแดนระหว่างไทย – ประเทศเพื่อนบ้าน

©1992 Magellan GeographixSM Santa Barbara, CA (800) 929-4627

ที่มา : Maps.com : World's Largest Map Store, <<http://www.maps.com>>

1. บันเตยเมียนเจย (Banteay Mean Chey)	2. ตาแก้ว (Takao)
3. พระตะบอง (Batdambang)	4. กำปงจาม (Kampong Cham)
5. กำปงชนัง (Kampong Chhnang)	6. กำปงสปือ (Kampong Spoe)
7. กำปงธม (Kampong Thum)	8. กำปอต (Kampong Pot)
9. กันดาล (Kandal)	10. เกาะกง (Koh Kong)
11. กระแจะ (Kracheh)	12. มณฑลคีรี (Mondol Kiri)
13. โอดดาร์เมียนเจย (Otdar Mean Chey)	14. โพธิสัต (Pouthisat)
15. เพรียะวิเหียร์ (พระวิหาร) (Preah Vihear)	16. เปรยแวง (Prey Veng)
17. รัตนคีรี (Rotanakir)	18. เสียมเรียบ (Siem Reap)
19. สตึงแตรง (Stoeng Treng)	20. สวายเรียง (Svay Rieng)

และ 4 เขตการปกครองพิเศษ คือ แกบ (Keb), ไพลิน (Pailin), พนมเปญ (Phnom Penh) และ เพรียะเสนู หรือสีหนุวิลล์ (Preah Seihanu)

กัมพูชามีรายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชน (GDP per Capita) ประมาณ 2,100 เหรียญสหรัฐ³⁷ สำหรับการค้ากับต่างประเทศกัมพูชานำเข้าสินค้าจากประเทศไทยมากที่สุดร้อยละ 22.5, ส่งออกร้อยละ 14.1 และเงินร้อยละ 13.6 ในขณะที่การส่งออกสินค้าไปยังสหรัฐฯ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 55.9, เยอรมันร้อยละ 11.7 และสหราชอาณาจักรร้อยละ 6.9³⁸ อย่างไรก็ตาม การค้าบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้ากัมพูชาโดยในช่วงเดือน มกราคม-มิถุนายน ค.ศ. 2004 ไทยได้เปรียบดุลการค้ากัมพูชาบริเวณชายแดนประมาณ 9,771.7 ล้านบาท³⁹

³⁷ ข้อมูลปี ค.ศ. 2005 Cambodia,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/cb.html>>

³⁸ ข้อมูลปี ค.ศ. 2005 Cambodia,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/cb.html>>

³⁹ ราชอาณาจักรกัมพูชา <<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=51>>

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชามีทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี ซึ่งความร่วมมือแบบทวิภาคีที่สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Co-operation Strategy : ACMECS) ส่วนความร่วมมือแบบพหุภาคี ได้แก่ ความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด, ความร่วมมือและช่วยเหลือทางวิชาการไทย-กัมพูชา ฯลฯ

มาเลเซีย มาเลเซียมีพื้นที่ 329,750 ตารางกิโลเมตร ประเทศมาเลเซียแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ มาเลเซียตะวันตกซึ่งตั้งอยู่บนคาบสมุทรมลายู และมาเลเซียตะวันออกซึ่งตั้งอยู่บนเกาะบอร์เนียว (กาลีมันตัน)⁴⁰ โดยมีชายแดนติดกับรูในทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นระยะทาง 381 กิโลเมตร ติดกับอินโดนีเซียทางทิศใต้ ทิศตะวันตกเฉียงใต้และทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะทาง 1,782 กิโลเมตร และทางทิศเหนือติดกับไทยเป็นระยะทาง 506 กิโลเมตร⁴¹

มาเลเซียมีประชากรประมาณ 24,385,858 คน⁴² ประกอบด้วยชนชาติต่าง ๆ ดังนี้ มาเลย์ร้อยละ 50.4, จีนร้อยละ 23.7, ชนพื้นเมืองร้อยละ 11, อินเดียร้อยละ 7.1 และอื่น ๆ ร้อยละ 7.8 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม⁴³

ประเทศมาเลเซียปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา แต่ปกครองประเทศแบบสหพันธรัฐโดยมีสมเด็จพระราชาธิบดี (Yang-di Pertuan Agong) เป็นประมุขซึ่งมาจากการเลือกตั้งจากเจ้าผู้ปกครองรัฐ 9 แห่งคือ ยะโฮร์ ตรังกานุ ปะหัง สลังงอร์ เกดะห์ กัลันตัน เนกรีเซบิลัน เประ และปะลิส และผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันขึ้นดำรงตำแหน่งวาระ 5 ปี มาเลเซียแบ่งการบริหารปกครองประเทศออกเป็น 13 รัฐ คือ

⁴⁰ มาเลเซีย, <<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=164>>

⁴¹ Malaysia, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/my.html>>

⁴² ข้อมูลปี 2006 Malaysia, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/my.html>>

⁴³ Malaysia, <<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/my.html>>

1. ยะโฮร์ (Johor)	2. เกดะห์ (ไทรบุรี) (Kedah)
3. มะละกา (Melaka)	4. เนกรีเซมบีลัน (Negeri Sembilan)
5. ปะหัง (Pahang)	6. เประ (Perak)
7. ปะลิส (Perlis)	8. ปีนัง (Pulau Pinang)
9. ซาบาห์ (Sabah)	10. ซาราวัก (Sarawak)
11. สลังงอร์ (Selangor)	12. ตรังกานุ (Terengganu)
13. กลันตัน (Kelantan)	

และ 1 เขตสหพันธรัฐ ซึ่งประกอบด้วย 3 เมือง คือ กัวลาลัมเปอร์ (Kuala Lumpur), ลาบวน (Labuan) และ ปูตราจายา (Putrajaya)

มาเลเซียมีรายได้ประชาชาติต่อหัวของประชาชน (GDP per Capita) ประมาณ 10,400 เหรียญสหรัฐ⁴⁴ สำหรับการค้ากับต่างประเทศมาเลเซียนำเข้าสินค้าจากญี่ปุ่นมากที่สุด ร้อยละ 16.1, สหรัฐฯ ร้อยละ 14.6 และสิงคโปร์ร้อยละ 11.2 ในขณะที่การส่งออกสินค้าไปยังสหรัฐฯ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 18.8, สิงคโปร์ร้อยละ 15 และญี่ปุ่นร้อยละ 10.1⁴⁵

ปี ค.ศ. 2004 ไทยกับมาเลเซียมีมูลค่าการค้ารวม 443,397.67 ล้านบาท (ไทยขาดดุลการค้า 8,003.96 ล้านบาท) ขยายตัวจากปี ค.ศ.2003 ร้อยละ 29.42 ในจำนวนนี้ ครึ่งหนึ่งเป็นปริมาณการค้าชายแดนซึ่งมีมูลค่าการค้ารวมถึง 233,356.63 ล้านบาท (ไทยได้ดุลการค้าชายแดน 100,469.53 ล้านบาท) ผ่านด่านศุลกากรทั้ง 10 แห่งใน 5 จังหวัด คือสตูล สงขลา ยะลา นราธิวาส และปัตตานี การค้าที่มีต่อกันส่วนหนึ่งเป็นการส่งสินค้าผ่านแดนเพื่อไปจำหน่ายในประเทศที่สาม ซึ่งไทยก็ได้รับความสะดวกในการส่งสินค้าผ่านแดนไปตลาดสิงคโปร์และการส่งออกผ่านสิงคโปร์ด้วย⁴⁶

⁴⁴ ข้อมูลปี ค.ศ. 2005 Malaysia,

<<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/my.html>>

⁴⁵ ข้อมูลปี ค.ศ. 2004 Malaysia,

<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/print/my.html>

⁴⁶ มาเลเซีย <<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=164>>

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซียได้พัฒนาแน่นแฟ้นจนมีความใกล้ชิดกันมาก เนื่องจากทั้ง 2 ประเทศมีผลประโยชน์ร่วมกันหลายประการ การแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับพระราชวงศ์ชั้นสูง รัฐบาล และเจ้าหน้าที่ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ แต่แม้ว่า 2 ฝ่ายจะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันแต่ก็ยังคงมีประเด็นปัญหาในความสัมพันธ์ซึ่งต้องร่วมมือกันแก้ไข อาทิ การปักปันเขตแดนทางบก บุคคลสองสัญชาติ การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น⁴⁷ นโยบายของไทยต่อมาเลเซียเน้นมุ่งส่งเสริมความไว้วางใจและไว้วางใจระหว่างกัน และสร้างพื้นฐานที่เข้มแข็งให้ความสัมพันธ์ทุกระดับ เคารพซึ่งกันและกัน เพราะเหตุการณ์ในประเทศหนึ่งย่อมจะส่งผลเกี่ยวพันหรือกระทบต่ออีกประเทศหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากภูมิหลังและสภาพภูมิศาสตร์ของภูมิภาคอเมริกาเหนือ (สหรัฐฯ-เม็กซิโก) และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ไทย-ประเทศเพื่อนบ้าน) สามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการข้ามแดน นอกจากข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้แล้วกรอบความร่วมมือต่างๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาคของทั้ง สหรัฐฯ-เม็กซิโก และ ไทย-ประเทศเพื่อนบ้าน นั้นก็มีความสำคัญต่อการเพิ่มขึ้นของกระแสการข้ามแดนดังจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

กรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาคของอเมริกาเหนือ

ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และสหรัฐฯ กับเม็กซิโกต่างก็มีความสัมพันธ์กันภายในภูมิภาคที่แน่นแฟ้นเป็นเวลายาวนาน จนกระทั่งโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์และการรวมตัวของสหภาพยุโรป (European Union : EU) ทำให้เกิดแรงผลักดันในการเพิ่มความร่วมมือภายในภูมิภาคให้มากยิ่งขึ้นโดยมีองค์การระหว่างประเทศในระดับภูมิภาคเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานทั้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคอเมริกาเหนือ โดยในที่นี้จะกล่าวถึงอเมริกาเหนือเสียก่อน

⁴⁷ มาเลเซีย, <<http://www.mfa.go.th/web/479.php?id=164>>

กรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค : ข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Agreement : NAFTA)

ช่วงปีทศวรรษ 1990 เป็นช่วงปีแห่งการเริ่มต้นใหม่ของการเมืองโลก คือ ความขัดแย้งระหว่าง สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตได้สิ้นสุดลงหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการที่กำแพงเบอร์ลินถูกทำลาย ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ สามารถติดต่อกันได้โดยเสรีไม่มีความคิดหรืออุดมการณ์มาขวางกั้นดังเช่นอดีต ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันเกิดขึ้นได้โดยเสรีและรวดเร็วกล่าวได้ว่าโลกได้เข้าสู่ “โลกาภิวัตน์” ทำให้เกิดความรวดเร็วในการติดต่อและความรวดเร็วการไหลผ่านของข้อมูลข่าวสาร เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม ด้วยเหตุนี้ทำให้อเมริกาเหนือโดยเฉพาะสหรัฐฯ เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าวจึงนำไปสู่ความพยายามในการจัดตั้งข้อตกลงการค้าเสรีในอเมริกาเหนือขึ้น

ในปี ค.ศ.1989 สหรัฐฯ ได้มีการเจรจากับแคนาดาเรื่องความร่วมมือกันทาง เศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างแคนาดา-สหรัฐฯ (Canadian-US Free Trade Agreement : CUSFTA) ต่อมาสหรัฐฯ ก็ได้มีการเจรจากับเม็กซิโกเพื่อลดภาษีและจัดตั้งเขตการค้าเสรี แต่ แคนาดาเกรงว่าสหรัฐฯ อาจได้รับประโยชน์จากเงื่อนไขพิเศษที่ตกลงกับเม็กซิโก ฉะนั้นแคนาดาจึงเข้าร่วมเจรจาด้วยกลายเป็นการเจรจาด้วยกลายเป็นการเจรจา 3 ฝ่าย คือ แคนาดา, สหรัฐฯ และเม็กซิโก

อย่างไรก็ตามเม็กซิโกพิจารณาว่าการรวมกลุ่มการค้ากับสหรัฐฯ จะทำให้บริษัทของสหรัฐฯ ย้ายฐานการผลิตมายังเม็กซิโกมากขึ้นทำให้ชาวเม็กซิโกมีงานทำมากขึ้นส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น รวมทั้งยังได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและสามารถส่งสินค้าไปขายในสหรัฐฯ ได้มากขึ้นเพราะเขตการค้าเสรีคือการลดอุปสรรคทางด้านภาษีทำให้มีการค้าขายสะดวกขึ้น ส่วน แคนาดาก็หวังว่าจะส่งสินค้าไปยังสหรัฐฯ ได้เพิ่มขึ้นและสามารถเข้าไปลงทุนในเม็กซิโกได้มากขึ้น⁴⁸ ในขณะที่สหรัฐฯ ต้องการหาพันธมิตรทางการค้าเนื่องจากโลกเต็มไปด้วยการแข่งขัน

⁴⁸ จุลชีพ ชินวรรณ. สู่สหัสวรรษที่ 3 : กระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกที่ไร้พรมแดน.

รวมทั้งการเจรจาของความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariff and Trade : GATT)⁴⁹ ในขณะนั้นก็ยังไม่มีที่ท่าที่จะตกลงกันได้ทำให้สหรัฐฯ จึงต้องหาช่องทางทางด้านเศรษฐกิจใหม่ ฉะนั้นการเจรจาของทั้ง 3 ฝ่ายจึงเกิดขึ้นเพราะต่างคำนึงถึงผลประโยชน์ทางด้าน เศรษฐกิจ เป็นสำคัญ ซึ่งการเจรจันี้บรรลุผลเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1994⁵⁰ ซึ่ง NAFTA มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. เรื่องการเข้าสู่ตลาด เป็นการตกลงภาษีและยกเลิกมาตรการที่มีใช้ภาษี อันเป็นอุปสรรคต่อการค้า ระหว่างประเทศสมาชิกของ NAFTA
2. เรื่องแหล่งกำเนิดสินค้า คือการกำหนดสัดส่วนการผลิตสินค้าว่าจะต้องใช้วัตถุดิบหรือ ผลิตภัณฑ์ภายในประเทศสมาชิกในการผลิตสินค้า โดยสินค้าที่จะเข้าขายที่จะได้รับการพิจารณาว่ามีแหล่งกำเนิดใน NAFTA นั้นจะต้องมีสัดส่วนมาจากประเทศสมาชิก NAFTA อย่างน้อยร้อยละ 50 Net Cost หรือร้อยละ 60 ของ Transaction Cost
3. เรื่องการค้าบริการ ด้วยการกำหนดหลักการในการเปิดเสรีทางการบริการในประเทศสมาชิก โดยยึดหลักการประเทศที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favored Nation : MFN)⁵¹ และหลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติตน (Nation Treatment : NT)⁵²
4. การลงทุน คือ การกำหนดให้มีการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันสำหรับนักลงทุนของประเทศสมาชิก

⁴⁹ ปัจจุบันได้กลายเป็นองค์การระหว่างประเทศคือ องค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO)

⁵⁰ ผู้นำของรัฐบาลทั้ง3ประเทศคือประธานาธิบดี บิล คลินตัน (Bill Clinton) แห่งสหรัฐฯ , นายกรัฐมนตรี ไบรอัน มัลรอนนี (Bryan Mulroney) แห่งแคนาดา และ ประธานาธิบดี คาร์ลอส ซาลินาส เดอ กอร์ตารี (Carlos Salinas de Gortari) แห่งเม็กซิโก ได้ลงนามในข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Agreement : NAFTA) แต่ได้รับการให้สัตยาบันจากสภาของทั้ง3ประเทศเมื่อปี ค.ศ. 1993 ดังนั้น NAFTA จึงมีผลบังคับใช้สมบูรณ์เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1994

⁵¹ คือการที่ประเทศใดให้สิทธิพิเศษทางการค้าให้แก่ประเทศหนึ่ง ประเทศนั้นก็จะต้องให้สิทธิพิเศษนั้น ๆ แก่ประเทศอื่น ๆ ด้วย

⁵² คือการที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติต่อชาติอื่นทั้งสินค้าและบริการของชาติอื่นเยี่ยงชาติตน

5. เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อปกป้องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาทั้ง ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้าเพื่อป้องกันการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา
6. เรื่องสินค้าเกษตร เพื่อลดการปกป้องโดยการจำกัดโควตา
7. เรื่องกลไกยุติข้อพิพาททางการค้าเป็นการกำหนดกลไกและกระบวนการโดยเริ่มจากการปรึกษาหารือของคณะกรรมการการค้าก่อนหากไม่สามารถตกลงกันได้จึงใช้คณะลูกขุนของ NAFTA

วัตถุประสงค์ของ NAFTA คือ การขจัดอุปสรรคทางการค้าและบริการโดยลดภาษีศุลกากรระหว่างกันให้เหลือร้อยละ 0 ภายใน 15 ปีเพื่อส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมและขยายโอกาสการลงทุน คู่ครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญารวมถึงการจัดตั้งกลไกการยุติข้อพิพาททางการค้าเพื่อความยุติธรรม

สำหรับจำนวนประชากรใน NAFTA มีอัตราโดยเฉลี่ยทั้งหมดของประชากรในกลุ่ม NAFTA คือ ร้อยละ 68 อยู่ในสหรัฐฯ ประชากรร้อยละ 7 อยู่ในแคนาดา และร้อยละ 24 อยู่ในเม็กซิโก ในขณะที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ของ NAFTA ร้อยละ 90 เป็นของสหรัฐฯ , ร้อยละ 6 เป็นของ แคนาดา และร้อยละ 4 เป็นของเม็กซิโก⁵³

โครงสร้างหลักของ NAFTA ประกอบด้วยคณะกรรมการระดับรัฐมนตรี (Cabinet-Level Commission)⁵⁴ , คณะกรรมการ (Committees) และกลุ่มปฏิบัติการ (Working Group) อย่างไรก็ตามจากการเจรจาของประเทศสมาชิก NAFTA ทั้ง 3 ประเทศนี้ได้เกิดข้อตกลงอเมริกาเหนือว่าด้วยความร่วมมือด้านแรงงาน (North American Agreement on Labor Co-operation : NAALC)และคณะกรรมการเพื่อความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อม (Commission for Environmental Co-Operation : CEC) โดยจะพัฒนาในฐานะสถาบันอย่างต่อเนื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมระหว่าง 2 ฝ่าย (ระหว่างสหรัฐฯ และเม็กซิโก) คือ คณะกรรมการความร่วมมือ

⁵³ John W. Foster, " NAFTA 'Plus' or 'Minus' : The Future of the North American Free Trade Agreement " in The USA and Canada 2006 (8th). (United Kingdom : Thee Gresham Press, 2005) pp.3

⁵⁴ ทำหน้าที่รับผิดชอบควบคุมและดูแลการดำเนินงานรวมทั้งควบคุมและสนับสนุนคณะกรรมการและกลุ่มปฏิบัติการ

ด้านสิ่งแวดล้อมบริเวณชายแดน (Border Environmental Co-operation Commission : BECC) ที่ถูกก่อตั้งในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1993 เพื่อควบคุมผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากข้อตกลงบริเวณพื้นที่ชายแดนเม็กซิโกและสหรัฐฯ ยิ่งไปกว่านั้นในเดือนตุลาคมในปีเดียวกันผลสรุปข้อตกลงของ 2 ประเทศที่จะก่อตั้งธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งอเมริกาเหนือ (North American Development Bank : NADB หรือ NADBank) เพื่อจัดสรรเงินทุนให้แก่โครงการบริเวณชายแดน

การเกิดขึ้นของ NAFTA นั้นทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของการเดินทางติดต่อกันระหว่างกัน บริเวณชายแดนทำให้ยากที่จะควบคุมการจราจรที่ผิดกฎหมายรวมทั้งการค้ายาเสพติดและการเดินทางเข้าออกของผู้ก่อการร้ายอันเป็นสาเหตุของการก่อวินาศกรรมในสหรัฐฯ ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2001 จนทำให้ประเด็นเรื่องการควบคุมหรืออำนวยความสะดวกในการเดินทางข้ามชายแดน กลายเป็นประเด็นถกเถียงกัน อย่างไรก็ตามก็มีความพยายามในการลดความตึงเครียดบริเวณชายแดน โดยเอกอัครราชทูตของสหรัฐฯ ประจำแคนาดาได้กล่าวว่าผู้ว่าการรัฐทาง ตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันออก และผู้ว่าการจังหวัดมีชั้นตามติเรื่อง “NAFTA-Plus” บริเวณชายแดน ขณะที่มีความต้องการข้ามแดนที่สะดวกเพื่อการพาณิชย์ที่ถูกกฎหมายและการแลกเปลี่ยนระดับประชาชนนี้ทำให้สหรัฐฯ ตระหนักถึงช่องทางบริเวณชายแดน ที่ผู้ก่อการร้ายใช้ข้ามผ่านไปมา, ผู้อพยพเข้าเมืองผิดกฎหมายและพวกอาชญากรข้ามชาติ การคุกคามด้านความมั่นคงได้เพิ่มขึ้นบริเวณชายแดนของสหรัฐฯ รวมทั้งการปิดชายแดนหลังเหตุการณ์วันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 2 ประเทศทำให้เม็กซิโกต้องสร้างกรอบข้อตกลงใหม่เรื่องการข้ามแดนของผู้อพยพย้ายถิ่น ส่วนแคนาดาจากผลกระทบของความล่าช้าในการข้ามแดนและความเปราะบางจากความกดดันต่าง ๆ ของสหรัฐฯ จึงส่งผลต่อเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ในเดือนธันวาคมปีเดียวกันสหรัฐฯ และแคนาดาได้มีการลงนามร่วมกัน คือ “Smart Border Declaration”⁵⁵ มีประเด็นที่ระบุถึงความร่วมมืออยู่ 30 ประเด็น ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2002 สหรัฐฯ และเม็กซิโกก็ได้มีการลงนามที่คล้ายคลึงกันอันรวมถึงแผนการที่สหรัฐฯ ให้

⁵⁵ U.S. - Canada Smart Border/30 Point Action Plan Update,
<<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/12/20021206-1.html>>

หนังสือรับรองบริษัท 500 บริษัทในเม็กซิโกที่มียอดการส่งสินค้าจำนวนมากไปยังสหรัฐฯ แผนปฏิบัติการเป็นหุ้นส่วนชายแดนระหว่างสหรัฐฯ-เม็กซิโก⁵⁶ (US-Mexico Border Partnership Action Plan) มี 22 ประเด็นส่งผลให้ 2 ประเทศนี้ได้ใช้วิธีแบ่งปันข้อมูลข่าวสารและข่าวกรอง (Information and Intelligence), การพัฒนาและติดตั้งระบบเทคโนโลยีที่ท่าเรือ, การขยายการผ่านด่านศุลกากร (Pre-Clearance) สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางบ่อย และเพิ่มการฝึกอบรมระหว่างกันในการสำรวจ (Investigation) และการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis)

ในภูมิภาคอเมริกาเหนือในกรณีสหรัฐฯ-เม็กซิโก ประเด็นที่สำคัญในบริเวณชายแดนของ 2 ประเทศนี้ คือ เรื่องอพยพข้ามแดนที่ผิดกฎหมาย ซึ่งได้ขยายไปสู่เรื่องอื่นด้วย อาทิ การค้ายาเสพติด การขนของเถื่อน เป็นต้น ซึ่งสหรัฐฯ ก็พยายามแก้ไขเพื่อลดปัญหาดังกล่าวเนื่องจากส่งผลกระทบต่อสหรัฐฯ เองเป็นอย่างมาก โดยสหรัฐฯ พยายามแก้ไขหลายวิธีซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป ทั้งนี้ในอเมริกาเหนือก็มีกรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาคที่สำคัญ คือ NAFTA ซึ่งมีหลัก คือ การต้องการขยายการค้าระหว่างกันและลดอุปสรรคทางการค้า อันส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายอย่างเสรี (Free Flow) ด้านการค้าและบริการ ยกเว้นเรื่องแรงงาน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐฯ เป็นประเทศหลักและมีอำนาจมากที่สุดในอเมริกาเหนือ รวมทั้งใน NAFTA ด้วย

ยิ่งไปกว่านั้นผลิตภัณฑ์มวลรวมของ NAFTA ก็อยู่ในสหรัฐฯ มากที่สุดเช่นกัน อย่างไรก็ตามสหรัฐฯ ตระหนักถึงปัญหาการอพยพข้ามแดนดี หาก NAFTA เปิดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีเมื่อไร สหรัฐฯ เองจะได้รับผลกระทบมากที่สุด เพราะสหรัฐฯ อยู่ติดกับเม็กซิโกทั้งทางบกและทางน้ำ ส่วนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็มีกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคเช่นกัน คือ ASEAN ที่จะกล่าวถึงต่อไป

⁵⁶ The Whitehouse President George W. Bush, Smart Border: 22 point agreement

U.S. - Mexico Border Partnership Action Plan,

<<http://www.whitehouse.gov/infocus/usmxborder/22points.html>>

กรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาคของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีกรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาคที่สำคัญคือ ประชาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) เนื่องจากไทย-ประเทศเพื่อนบ้านต่างก็เป็นสมาชิกของ ASEAN ฉะนั้นในการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการชายแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงควรต้องศึกษา ASEAN ด้วย เพราะอาจมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการบริหารจัดการการข้ามแดนทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ต่อไป

ประชาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia Nations : ASEAN)

อดีตประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความพยายามที่จะจัดตั้งความร่วมมือมาหลายครั้ง เช่น สมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia : ASA)⁵⁷ ในปี ค.ศ.1959 และมาฟิลินโด (MAPHILINDO)⁵⁸ ในปี ค.ศ.1963 แต่ความร่วมมือเหล่านี้ก็ไม่ประสบความสำเร็จ กระทั่งวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ.1967 อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ก่อตั้งประชาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) โดยได้ลงนามในปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการร่วมมือกันทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และส่งเสริมสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค⁵⁹

⁵⁷ ประเทศสมาชิกก่อตั้ง คือ สหพันธรัฐมาลายา (มาเลเซีย), ฟิลิปปินส์ และ ไทย

⁵⁸ ประเทศสมาชิกก่อตั้ง คือ อินโดนีเซีย, สหพันธรัฐมาลายา (มาเลเซีย), ฟิลิปปินส์ และ ไทย

⁵⁹ จุลชีพ ชินวรโรจน์. สู่สหประชาชาติ 3 : กระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกที่ไร้พรมแดน. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2544) น.134

อย่างไรก็ตาม ASEAN ได้มีจำนวนประเทศสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก 5 ประเทศ คือ บรูไน เข้ามาเป็นสมาชิก ในปี ค.ศ.1984, เวียดนามเข้าเป็นสมาชิกในปี ค.ศ.1995 ลาวและพม่า เข้ามาในปี ค.ศ.1997 กัมพูชาปี ค.ศ. 1999 ฉะนั้น ปัจจุบัน ASEAN มีประเทศสมาชิก 10 ประเทศ

ASEAN นั้นก่อตั้งขึ้นมาเพื่อร่วมมือกันทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างเสถียรภาพในภูมิภาค แต่ช่วงสองทศวรรษแรกของการก่อตั้ง ASEAN ความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ ท่ามกลางประเทศสมาชิกที่ปรากฏ ⁶⁰ ได้แก่อัตกถลงว่าด้วยการให้สิทธิพิเศษทางการค้าของ ASEAN (Preferential Trading Arrangement : PTA) ในปี 1977, โครงการอุตสาหกรรมอาเซียน (ASEAN Industrial Complementation : AIC) ในปี ค.ศ. 1981, โครงการร่วมลงทุนด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Joint Venture : AIJV) ในปี ค.ศ. 1983 และโครงการแบ่งผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ (Brand-to-brand Complementation : BBC) ในปี ค.ศ.1989 แต่โครงการเหล่านี้กลับประสบความล้มเหลว ดังนั้นในการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 4 ที่สิงคโปร์ในปี ค.ศ. 1992 ได้มีการตกลงว่าจะจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน ASEAN (ASEAN Free Trade Area : AFTA) และได้มีการจัดทำความตกลงแม่บทว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจของ ASEAN (Framework Agreement on Enhancing ASEAN Economic Cooperation ในปี ค.ศ. 1992)⁶¹

AFTA ได้ถูกตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของ ASEAN ในฐานะที่เป็นฐานการผลิตที่สำคัญเพื่อป้อนสินค้าเข้าสู่ตลาดโลกโดยการเปิดเสรีทางการค้า การลดภาษีและอุปสรรคข้อกีดขวางทางการค้าที่มีใช้อยู่ระหว่างกันภายในภูมิภาค รวมถึงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างด้านภาษีศุลกากร ที่จะเอื้ออำนวยต่อการค้าเสรีระหว่างประเทศสมาชิก

ความร่วมมือในด้านการเมืองนั้นได้มีการลงนามในข้อตกลงต่าง ๆ คือ ปฏิญญาว่าด้วยการกำหนดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และ

⁶⁰ พิษณุ สุวรรณะขภู. สามทศวรรษอาเซียน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540) น. 56

⁶¹ “เขตการค้าเสรีอาเซียน ASEAN Free Trade Area (AFTA)”

<http://www.mfa.go.th/asean/asean_web/docs/economic_afta.doc>

ความเป็นกลาง (Zone of Peace Freedom and Neutrality)⁶² ในปี ค.ศ. 1971 สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on the Southeast Asian Nuclear Weapon-Free Zone : SEANWFZ)⁶³ ในปี ค.ศ. 1995 แต่ที่สำคัญ คือ การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก⁶⁴ (ASEAN Regional Forum : ARF) ในปี ค.ศ. 1994 อันประกอบด้วยประเทศสมาชิกอาเซียน ประเทศคู่เจรจาและประเทศผู้สังเกตการณ์ของอาเซียน ซึ่งปัจจุบันมีประเทศสมาชิกรวมทั้งสิ้น 23 ประเทศ เพื่อเป็นเวทีในการเสริมสร้างความไว้วางใจกันระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย ASEAN ได้เชิญให้ประเทศคู่เจรจาใน ARF⁶⁵ ภาควิชาในสนธิสัญญา TAC และประเทศที่มีอาวุธนิวเคลียร์ภาควิชาในสนธิสัญญา SEANWFZ ด้วย

⁶² มีวัตถุประสงค์ คือ

1. มุ่งที่จะให้มีการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างประเทศเพื่อบรรลุถึงสันติภาพที่ยั่งยืนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. เรียกร้องให้มีการเคารพต่ออธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐทั้งหลาย การละเว้นจากการคุกคามและการใช้กำลังในการยุติข้อพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติวิธี และการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่น

3. การให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกลางอย่างเคร่งครัด

⁶³ มีสาระสำคัญ คือ การจัดตั้งเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประกอบด้วยดินแดน, เขตเศรษฐกิจจำเพาะ และไหล่ทวีปของประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีสมาชิกมีพันธกรณีที่จะไม่พัฒนา, ผลิต หรือครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ และจะไม่อนุญาตให้รัฐอื่นเข้ามาพัฒนา, ผลิต หรือเก็บอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในดินแดนของตน ยกเว้นแต่เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้พลังงานปรมาณูเพื่อสันติที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติสมาชิก นอกจากนี้ยังตกลงจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นอันประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกเพื่อดูแลการปฏิบัติต่างๆ ให้เป็นไปตามสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งกำกับดูแลการแก้ไขกรณีพิพาทต่างๆ ระหว่างประเทศสมาชิกด้วย

⁶⁴ เป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ, การทูตเชิงป้องกัน และแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในภูมิภาค

⁶⁵ ประเทศที่เข้าร่วมประชุม ARF ปัจจุบันมี 24 ประเทศ คือ ออสเตรเลีย, บรูไน, กัมพูชา, แคนาดา, จีน, สหภาพยุโรป, อินเดีย, อินโดนีเซีย, ญี่ปุ่น, เกาหลีใต้, เกาหลีเหนือ, ลาว, มาเลเซีย, พม่า, มองโกเลีย, นิวซีแลนด์, ปากีสถาน, ปาปัวนิวกินี, ฟิลิปปินส์, รัสเซีย, สิงคโปร์, ไทย, สหรัฐฯ และเวียดนาม

ปี ค.ศ. 1997 ได้เกิดเอกสารสำคัญคือ “วิสัยทัศน์อาเซียน 2020” (ASEAN Vision 2020) เพื่อกำหนดเป้าหมายภายในปี ค.ศ. 2020⁶⁶ ของอาเซียนโดยกำหนดให้อาเซียนมีสถานะเป็น

1. วังสมานฉันท์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
2. หุ่นส่วนเพื่อการพัฒนาอย่างมีพลวัต
3. องค์การที่มุ่งปฏิสัมพันธ์กับประเทศภายนอก
4. ชุมชนแห่งสังคมที่เอื้ออาทร

ต่อมาในปี ค.ศ. 2003 มีการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนที่บาหลีโดยได้กำหนดแนวทางการบรรลุวิสัยทัศน์อาเซียนเพิ่มเติม โดยได้ลงนามในปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน ฉบับที่ 2⁶⁷

(Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) ให้มีการจัดตั้ง “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) ภายในปี ค.ศ. 2020 ประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community : ASC)
2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC)
3. ประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-cultural Community : ASCC)

โดยทั้งหลักสำคัญทั้ง 3 ประการนี้จะเป็นการครอบคลุมความร่วมมือของอาเซียนในอนาคต

เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) ในการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 4 ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1992 ณ ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบต่อข้อเสนอของ นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในขณะนั้นที่

⁶⁶ “ASEAN Vision 2020” <<http://www.aseansec.org/2357.html>>

⁶⁷ ปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน ฉบับที่ 1 (Declaration of ASEAN Concord I หรือ Bali Concord I) เกิดขึ้นจากการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 1 ที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ในปี ค.ศ. 1976 โดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะเสริมสร้างพลาภาพแห่งชาติ (National Resilience) อย่างเร่งด่วน ด้วยการเพิ่มพูนความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นการปรับปรุงโครงสร้างทางการค้า การกำหนดโครงการอุตสาหกรรมร่วมอาเซียน โครงการให้สิทธิเสรีภาพและความร่วมมือทางการค้า (Trade Liberalization and Cooperation) และการจัดตั้งคลังสำรองอาหารอาเซียนไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน

ได้เสนอการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจของ ASEAN ด้วยการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของอาเซียน และได้มีการจัดทำข้อตกลงแม่บทเรื่องการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน (Framework Agreement on Enhancing ASEAN Cooperation) ในปีเดียวกัน โดยตกลงในหลักการเพื่อลดอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าเกษตรแปรรูปที่ค้าขายระหว่างกันให้มีอัตราภาษีต่ำที่สุด⁶⁸

AFTA มีวัตถุประสงค์⁶⁹ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของ ASEAN ในฐานะที่เป็นฐานการผลิตที่สำคัญเพื่อป้อนสินค้าสู่ตลาดโลก โดยอาศัยการเปิดเสรีด้านการค้าและการลดภาษีและอุปสรรคข้อกีดขวางทางการค้าที่มีใช้ภาษี รวมทั้งปรับเปลี่ยนโครงสร้างภาษีศุลกากรเพื่อเอื้ออำนวยต่อการค้าเสรี ฉะนั้นหลักการสำคัญของ AFTA คือ การที่ประเทศสมาชิกจะต้องลดภาษีศุลกากรระหว่างกันลงเหลือร้อยละ 0-5 ภายในเวลา 10 ปี และยกเลิกมาตรการจำกัดปริมาณของสินค้าหนึ่ง ๆ ทันทีที่สินค้านั้นได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรจากประเทศสมาชิกอื่น แล้วยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีอื่น ๆ ภายในเวลา 5 ปีต่อมา ทั้งนี้การกำหนดเวลาในการลดภาษีจะแตกต่างกันระหว่างสมาชิกดั้งเดิม 6 ประเทศและสมาชิกใหม่ 4 ประเทศ เนื่องจากสมาชิกใหม่เข้าร่วมใน AFTA ช้ากว่า

กลไกการลดภาษีที่สำคัญของ AFTA คือ ระบบ “CEPT” (Common Effective Preferential Tariff Scheme) ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากรแก่กันแบบต่างตอบแทน กล่าวคือ การที่จะให้สิทธิประโยชน์จากการลดภาษีของประเทศอื่นสำหรับสินค้าชนิดใด ประเทศสมาชิกนั้นจะต้องประกาศลดภาษีสำหรับสินค้าชนิดเดียวกันด้วย เพราะCEPT ได้กำหนดให้สินค้าที่ได้รับประโยชน์จากการลดภาษีจะต้องมีสัดส่วนมูลค่าที่เกิดขึ้นใน ASEAN (ASEAN Local Content) อย่างน้อยร้อยละ 40 และสามารถคำนวณวัตถุดิบใน ASEAN แบบสะสม (Cumulative Rules of Origin) โดยกำหนดอัตราขั้นต่ำของวัตถุดิบเท่ากับร้อยละ 20

⁶⁸ เขตการค้าเสรีอาเซียน ASEAN Free Trade Area (AFTA).

<http://www.mfa.go.th/asean/asean_web/docs/economic_afta.doc>

⁶⁹ เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA).

<<http://www.mfa.go.th/internet/document/620.doc>>

การเข้าเป็นภาคีความตกลง CEPT for AFTA ของประเทศสมาชิกใหม่ เวียดนาม เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อปี กรกฎาคม ค.ศ. 1995 โดยเวียดนามได้รับการต่อเวลาในการดำเนินการตามพันธกรณี CEPT for AFTA เป็นเวลา 3 ปี หลังจากประเทศสมาชิกอาเซียนดั้งเดิม โดยมีการกำหนดต้องเริ่มลดภาษีสินค้าใน Inclusion List ในปี ค.ศ. 1996 และลดลงเหลือที่อัตราร้อยละ 0 - 5 ในปี ค.ศ. 2006 และเริ่มลดภาษีสินค้าเกษตรไม่แปรรูปประเภทอ่อนไหว (Sensitive List) ในปี ค.ศ. 2004 ให้เหลือภาษีที่อัตราร้อยละ 0-5 ในปี ค.ศ. 2013

ลาวและพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1997 และภายใต้กรอบความตกลง CEPT for AFTA ลาวและพม่ามีกำหนดจะต้องเริ่มลดภาษีสินค้าใน Inclusion List ในปี ค.ศ. 1998 และลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0-5 ในปี ค.ศ. 2008 และเริ่มลดภาษีสินค้าเกษตรไม่แปรรูปประเภทอ่อนไหว (Sensitive List) ในปี ค.ศ. 2006 ให้เหลือภาษีที่อัตราร้อยละ 0-5 ในปี ค.ศ. 2015 กล่าวคือ ลาวและพม่าได้รับการต่อเวลาในการดำเนินการตามพันธกรณีของ CEPT เป็นเวลา 5 ปี หลังจากอาเซียนดั้งเดิม

กัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1999 โดยกัมพูชาได้รับการต่อเวลาในการดำเนินการตามพันธกรณี CEPT เป็นเวลา 7 ปี หลังจากประเทศอาเซียนดั้งเดิม กล่าวคือ กัมพูชามีกำหนดต้องเริ่มลดภาษีสินค้าใน Inclusion List ในปี ค.ศ. 2000 และลดลงเหลือที่อัตราร้อยละ 0- 5 ในปี ค.ศ. 2010 และเริ่มลดภาษีสินค้าเกษตรไม่แปรรูปประเภทอ่อนไหว (Sensitive List) ในปี ค.ศ. 2008 ให้เหลือภาษีที่อัตราร้อยละ 0-5 ในปี ค.ศ. 2017

ทั้งนี้ที่ประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1999 กำหนดให้ประเทศสมาชิกใหม่ลดภาษีสินค้าใน Inclusion List ทั้งหมด (ร้อยละ 100) ให้เหลือที่อัตราร้อยละ 0 ในปี ค.ศ. 2015 โดยมีความยืดหยุ่นได้ ซึ่งจะช้ากว่าประเทศสมาชิกดั้งเดิม 5 ปี

อนึ่งภายใต้มาตรการเร่งรัดการฟื้นฟูเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ (Bold Measures) ประเทศสมาชิกใหม่ก็ต้องเร่งลดภาษีให้เร็วขึ้นเช่นกัน โดยเวียดนามจะต้องเร่งเพิ่มรายการสินค้าที่จะลดภาษีให้เหลือที่อัตราร้อยละ 0-5 ในปี ค.ศ. 2003 ลาวและพม่าในปี ค.ศ. 2005 และกัมพูชาในปี ค.ศ. 2007

มาตรการด้านภาษีสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมและเกษตรแปรรูปแบ่งออกเป็น 2 บัญชี⁷⁰
ดังนี้

1. บัญชีลดภาษี (Inclusion List : IL) แยกเป็น 2 ประเภท

1.1 สินค้าเร่งลดภาษี (Fast Track) คือ จะต้องลดภาษีลงให้เหลือร้อยละ 0-5 ภายในเวลา 7 ปี (ภายในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2000) สินค้าในกลุ่มนี้มี 15 ประเภท ได้แก่ น้ำมันพืช, เคมีภัณฑ์, ปุ๋ย, ผลิตภัณฑ์ยาง, ยานพาหนะ, ผลิตภัณฑ์เซรามิกและแก้ว, แครอทที่ทำจากทองแดง, เฟอร์นิเจอร์ไม้และหวาย, ปูนซีเมนต์, แก๊สธรรมชาติ, พลาสติก, ผลิตภัณฑ์หนัง, สิ่งทอ, อัญมณี และเครื่องประดับ และเครื่องอิเล็กทรอนิกส์

1.2 สินค้าลดภาษีปกติ (Normal Track) คือ จะต้องลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0-5 ภายในเวลา 10 ปี (ภายในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2003) อย่างไรก็ตามก็มีสินค้าบางกลุ่มรับการยืดเวลาในการลดภาษีและได้รับการยกเว้นภาษี ได้แก่

- ข้อยกเว้นทั่วไป (General Exclusion List) คือ สินค้าที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ศีลธรรม และจริยธรรมของสังคม ชีวิตและสุขภาพอนามัยของประชาชน ทรัพย์สินที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ สัตว์และพืช ศิลปวัตถุโบราณจะได้รับการยกเว้นจากการลดภาษี

- รายการสินค้าที่ขอยกเว้นภาษีชั่วคราว (Temporary Exclusion List) โดยให้ทยอยนำรายการสินค้าเหล่านี้มาไว้ในตารางการลดภาษีของ AFTA ปีละร้อยละ 20 ให้เสร็จสิ้นภายใน 5 ปี โดยเริ่มลดภาษีสินค้างวดแรกตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1996 และงวดสุดท้ายในปี ค.ศ. 2000 โดยสินค้าจะต้องมีภาษีเหลือที่อัตราร้อยละ 0-5 ในปี ค.ศ. 2003 ทั้งนี้บางประเทศสมาชิกไม่สามารถนำสินค้าที่ขอยกเว้นภาษีชั่วคราว (Temporary Exclusion List) งวดสุดท้ายมาลดภาษีได้ตามกำหนดในปี ค.ศ. 2000 ซึ่งจะต้องมีการหารือเพื่อจัดทำแนวทางการชะลอการลดภาษีต่อไป

- สินค้าเกษตรไม่แปรรูปประเภทอ่อนไหวสูง (Sensitive List) คือ จะต้องนำมาเริ่มลดภาษีในปี ค.ศ. 2001-2003 เพื่อให้เหลือภาษีที่อัตราร้อยละ 0-5 ในปีค.ศ. 2010 และเริ่มลดภาษีสินค้าเกษตรไม่แปรรูปประเภทอ่อนไหวสูง (Highly Sensitive List) ได้แก่ ข้าว ในปี ค.ศ. 2001-2005 สิ้นสุดในปี ค.ศ. 2010

⁷⁰ กลุ่มการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจการค้าอาเซียน. 2546 “เขตการค้าเสรีอาเซียน” (ASEAN Free Trade Area), <http://www.moc.go.th/thai/dbecoco/asean_afta.html>

2. บัญชียกเว้นลดภาษีชั่วคราว (Temporary Exclusion List : TEL) ประเทศสมาชิกสามารถขอสงวนสิทธิ์การลดภาษีชั่วคราวได้ โดยนำสินค้าไว้ในบัญชียกเว้นการลดภาษีชั่วคราว แต่ต้องเริ่มทยอยนำเข้ามอลดภาษีปีละร้อยละ 20 ของจำนวนรายการทั้งหมด โดยเริ่มนำเข้าใน IL ช้ากว่าสินค้าใน IL 3 ปี และลดภาษีเหลือร้อยละ 0-5 ภายในเวลา 7 ปี

ตารางที่ 2.1 ตารางแสดงการกำหนดการลดภาษีในบัญชีต่างๆ ของ AFTA

ประเทศ	สินค้าอุตสาหกรรมและ เกษตรแปรรูป		สินค้าเกษตรไม่แปรรูป		
	IL	TEL	IL	TEL	Sensitive
สมาชิกเดิม	1993-2003	1996-2003	1996-2003	1997-2003	2001-2010
เวียดนาม	1996-2006	1999-2006	1999-2006	2000-2006	2004-2013
ลาวและพม่า	1998-2008	2001-2008	2001-2008	2002-2008	2006-2015
กัมพูชา	2000-2010	2003-2010	2003-2010	2004-200	2008-2017

ที่มา : Information Searching Center : Ramkhamhaeng University,

<<http://www.isc.ru.ac.th/data/PS0002779.doc>>

การยกเลิกมาตรการที่มีใช้ภาษี คือ นอกเหนือจากข้อกำหนดในการลดภาษีแล้ว AFTA ยังกำหนดให้ประเทศสมาชิกยกเลิกมาตรการจำกัดปริมาณทันทีเมื่อสินค้าได้นำเข้าแผนการลดภาษีแล้ว และได้รับประโยชน์จากการลดภาษีของ ASEAN อื่นแล้ว รวมทั้งยกเลิกมาตรการที่มีใช้ภาษี (NTB) ภายในเวลา 5 ปีหลังจากได้รับประโยชน์จากการลดภาษีของ ASEAN อื่น นอกจากนี้ประเทศสมาชิกยังต้องให้การอำนวยความสะดวกเพื่อให้การดำเนินงานของ AFTA มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการดำเนินการที่สำคัญ คือ นำระบบประเมินราคาศุลกากร GATT มาใช้ในปี ค.ศ. 1997 ปรับปรุงระบบพิกัดอัตราศุลกากรในระบบฮาร์โมนีที่ 8 หลัก ใช้ระบบช่องทางศุลกากรพิเศษสำหรับสินค้า AFTA (Green Lane System) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1996 เป็นต้นไป

เนื่องจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจใน ASEAN ทำให้เกิดการประชุมในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 6 ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1998 ผู้นำ ASEAN จึงได้ประกาศใช้มาตรการระยะสั้นเพื่อ

เร่งรัดการลงทุนจากต่างประเทศและฟื้นฟูเศรษฐกิจที่เรียกว่า “มาตรการเข้มข้น” (Bold Measures) อันประกอบด้วย การเร่งรัด AFTA, การเร่งรัดการจัดตั้งเขตการลงทุน ASEAN และการให้สิทธิประโยชน์พิเศษด้านการลงทุน การเจรจาเปิดเสรีการค้าบริการรอบใหม่ และการผ่อนผันเงื่อนไขภายใต้โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม ASEAN

จากการก่อตั้ง AFTA นี้แสดงให้เห็นถึงความต้องการสร้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิกในระดับภูมิภาค ซึ่งทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายโดยเสรีของสินค้าและบริการ รวมทั้งการเคลื่อนย้ายของคนซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญก็เกิดขึ้นเนื่องจาก อุปสงค์-อุปทานภายในประเทศขาดความสมดุลจึงจำเป็นต้องใช้แรงงานจากภายนอกเพื่อสนองต่อความต้องการของภาคการผลิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการกระแสการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่เกิดขึ้นเพื่อควบคุมและป้องกันการไหลทะลักเข้ามาในประเทศมากเกินไป

นอกจากกรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาค คือ ASEAN แล้ว กรอบความร่วมมือที่ควรจะต้องศึกษาต่อไปอีกนั่นคือ กรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งเกี่ยวข้องกับไทย-ประเทศเพื่อนบ้านต่อการบริหารจัดการชายแดนมากขึ้น ดังนั้นในเรื่องต่อไปจะให้รายละเอียดต่อกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง คือ GMS

รูปที่ 2.4 แผนที่แสดงพื้นที่ในการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมของ
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภายใต้กรอบ GMS

ที่มา : GMS Flagship Initiative NORTH-SOUTH ECONOMIC CORRIDOR,

<<http://www.adb.org/GMS/Projects/1-flagship-summary-north-south.pdf>>

โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS)

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS) เป็นกรอบความร่วมมือของประเทศ 6 ประเทศที่ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน (ยูนนานและกวางสี⁷¹), พม่า, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, ไทย, กัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยโครงการ GMS ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1992 โดยความช่วยเหลือของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank : ADB) ภายใต้การผลักดันของ ADB โครงการนี้เป็นการพัฒนาแม่น้ำโขงเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาระดับอนุภูมิภาคอย่างเป็นรูปธรรมโดย ADB ได้ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการในการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการในวงเงิน 100 ล้านบาท สรุปผลการศึกษาได้⁷² ดังนี้ ระยะที่ 1 คือ ศึกษาและกำหนดโครงการความร่วมมือที่มีโอกาสและศักยภาพในการพัฒนาแต่ละสาขา แล้วเสร็จในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1993 ระยะที่ 2 คือ กำหนดขอบเขตและแผนการดำเนินงาน รวมทั้งข้อเสนอทางเทคนิคที่ใช้ในการพิจารณาและจัดลำดับความสำคัญของโครงการตามสาขางาน และระยะสุดท้ายคือการจัดทำวิสัยทัศน์การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ การแปรแผนไปสู่การปฏิบัติ และดำเนินการตามโครงการที่ได้จัดลำดับความสำคัญไว้

บริเวณพื้นที่โครงการ GMS มีพื้นที่รวมกันประมาณ 2,300,000 ตารางกิโลเมตร มีประชากรรวมกันประมาณ 250 ล้านคน⁷³ ที่สำคัญ คือ บริเวณนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ พันธุ์ปลาต่าง ๆ ฯลฯ นอกจากนี้ยังเป็นจุดศูนย์กลางในการคมนาคมเชื่อมโยงภูมิภาคระหว่างเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

⁷¹ กวางสีเข้าเป็นสมาชิกโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงในปี ค.ศ. 2004 ซึ่งก่อนหน้านี้จีนมีเพียงยูนนานเป็นสมาชิกโครงการพัฒนาความร่วมมือนี้เท่านั้น

⁷² โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ กัมพูชา-พม่า-สปป. ลาว-เวียดนาม-ไทย-จีนตอนใต้ (ยูนนาน) Greater Mekong Sub-region (GMS), <http://www.nesdb.go.th/econSocial/spetialDev/history_gms.htm>

⁷³ “โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง Greater Mekong Sub-region (GMS), <<http://www.mfa.go.th/web/1092.php>>

เนื่องจาก GMS มีลักษณะที่เน้นความร่วมมือในกิจกรรมที่ปฏิบัติได้จริงซึ่งออกมาเพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกซึ่งมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจท่ามกลางประเทศสมาชิกให้เพิ่มมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตร และบริการเพื่อก่อให้เกิดการจ้างงานและยกระดับการครองชีพของประชาชนในพื้นที่

2. ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน

3. ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลก

นอกจากวัตถุประสงค์ข้างต้นแล้ว ปัจจุบัน GMS มีสาขาความร่วมมืออยู่ 9 สาขา⁷⁴ ได้แก่

1. สาขาคมนาคมขนส่งทั้งการคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

2. สาขาลังงาน คือ การพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ ก๊าซ และน้ำมัน

3. สาขาการค้า

4. สาขาการลงทุน

5. สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งรวมถึงเรื่องการพัฒนาฝีมือแรงงาน การศึกษา

และสาธารณสุข

6. สาขาท่องเที่ยว

7. สาขาสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

8. สาขาสื่อสารโทรคมนาคม

9. สาขาการเกษตร

⁷⁴ โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ กัมพูชา-พม่า-สปป. ลาว-เวียดนาม-ไทย-จีนตอนใต้ (ยูนนาน) Greater Mekong Sub-region (GMS),
<http://www.nesdb.go.th/econSocial/spetialDev/history_gms.htm>

อย่างไรก็ตามจากสาขาความร่วมมือของ GMS ทั้ง 9 สาขานี้ก็ได้มีการกำหนดแผนงานลำดับความสำคัญสูง (Flagship Programs) หลักไว้จำนวน 11 แผนงาน⁷⁵ ดังนี้

1. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor)
2. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor)
3. แผนงานพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor)
4. แผนงานพัฒนาเครือข่ายโทรคมนาคม (Telecommunications Backbone)
5. แผนงานเชื่อมต่อ-ขายไฟฟ้าและการเชื่อมโยงเครือข่ายสายส่งไฟฟ้า (Regional Power Interconnection and Trading Arrangements)
6. แผนงานการอำนวยความสะดวกการค้าและการลงทุนข้ามพรมแดน (Facilitating Cross-Border Trade and Investment)
7. แผนงานเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความสามารถในการแข่งขันของภาคเอกชน (Enhancing Private Sector Participation and Competitiveness)
8. แผนงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทักษะความชำนาญ (Developing Human Resources and Skills Competencies)
9. กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาสิ่งแวดล้อม (Strategic Environment Framework)
10. แผนงานการป้องกันน้ำท่วมและการจัดการทรัพยากรน้ำ (Flood Control and Water Resource Management)
11. แผนงานการพัฒนาการท่องเที่ยว (GMS Tourism Development)⁷⁶

กลไกความร่วมมือของ GMS ทั้งในการประสานงาน การกำหนดนโยบาย และสนับสนุนความร่วมมือต่าง ๆ มี ดังนี้

⁷⁵ โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง

Greater Mekong Subregion (gms),

<<http://www.mfa.go.th/web/showStatic.php?staticid=887&Qsearch=gms>>

⁷⁶ ในการประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งที่ 11 ในเดือนกันยายน ค.ศ. 2002 ได้บรรจุแผนงานที่ 11 เพิ่มเข้ามา

1. การประชุมระดับหัวหน้ารัฐบาลหรือระดับผู้นำประเทศ (GMS Summit) จัดขึ้นทุก ๆ 3 ปี เป็นองค์กรสูงสุดในการกำหนดนโยบายความร่วมมือ
2. การประชุมระดับรัฐมนตรี ซึ่งจัดปีละ 1 ครั้ง ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและกำกับดูแลโครงการในภาพรวม
3. การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส ซึ่งจัดปีละ 1-2 ครั้ง ทำหน้าที่กำกับดูแลงานด้านปฏิบัติในกรณีของประเทศไทยมีเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) หรือรองเลขาธิการฯ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนประเทศไทย
4. การประชุมระดับคณะทำงานของแต่ละสาขาความร่วมมือเพื่อประสานงานความคืบหน้าของกิจกรรมต่าง ๆ คณะทำงานรายสาขาทั้ง 9 สาขา มีเจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยงานหลักเป็นหัวหน้าคณะ

กรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงานของ GMS ในการประชุมระดับรัฐมนตรีครั้งที่ 10 ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2001 ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ถึงอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่มีการรวมตัวและความมั่งคั่งเพื่อขจัดความยากจน และปกป้องรักษาสีเขียวแวดล้อมอันเป็นปัจจัยสำคัญของความกินดีอยู่ดีในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ที่ประชุมจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นจุดเน้นย้ำการพัฒนาสำหรับแผนงานต่าง ๆ ไว้ 5 ประการ⁷⁷ คือ

1. เสริมสร้างการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานด้วยแนวทางพัฒนาครอบคลุมหลายด้าน
 2. อำนวยความสะดวกให้การค้าและการลงทุนข้ามแดน
 3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและปรับปรุงความสามารถในการแข่งขัน
 4. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และความสามารถด้านทักษะต่าง ๆ
 5. ปกป้องสิ่งแวดล้อมและสนับสนุนการใช้ทรัพยากรในภูมิภาคร่วมกันอย่างยั่งยืน
- แผนงานหลัก (Flagship Programs) จะดำเนินตามแนวยุทธศาสตร์นี้ซึ่งประกอบด้วยแผนงานแต่ละด้าน คือ แนวพัฒนาเศรษฐกิจ/การคมนาคม, การเชื่อมโยงด้านโทรคมนาคมและพลังงาน, การค้าและการลงทุนข้ามแดน, การสนับสนุนบทบาทของภาคเอกชนในการพัฒนา, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และในการประชุมครั้งที่ 11

⁷⁷ Asian Development Bank. Building on Success GMS Flagship Programs and Development Matrix. 26 June 2005. <<http://www.adb.org/GMS/default.asp>>

เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2002 ก็ได้มีการบรรจุนโยบายหลักที่ 11 เข้ามา คือ แผนงานพัฒนาการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตามแผนงานหลักที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พิจารณาการให้น้ำหนักความสำคัญของ GMS ได้ 3 ประเด็น คือ เรื่องเส้นทางคมนาคม, เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเส้นทางคมนาคมนับได้ว่ามีความสำคัญเพราะเป็นโครงสร้างพื้นฐานของการพัฒนาด้านอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงเรื่องเศรษฐกิจด้วย GMS ได้กำหนดพื้นที่ในการพัฒนาที่สำคัญ 3 แนว⁷⁸ ดังนี้

1. การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) เชื่อมโยงไทย-พม่า-ลาว-จีน
2. การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) เชื่อมโยงพม่า-ไทย-ลาว-เวียดนาม
3. การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) เชื่อมโยงไทย-กัมพูชา-เวียดนาม

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาพื้นที่เพื่อลดอุปสรรคในการไหลเวียนของสินค้าและประชาชนในภูมิภาค ลดต้นทุนและความล่าช้าในการเดินทางขนส่ง การพัฒนาสังคม การดึงดูดการลงทุน และการสร้างทักษะให้แก่ประชาชนในพื้นที่ เมื่อโครงการพัฒนาเส้นทางทั้ง 3 เสร็จสมบูรณ์พื้นที่พัฒนาเหล่านี้ก็จะกลายเป็นประตูเชื่อมโยงระหว่างจีนกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้การพัฒนาเส้นทางหลวงจะช่วยเชื่อมโยงและขยายการค้าไปยังประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมไปถึงเอเชียใต้

นอกจาก GMS แล้ว กรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาคในบริเวณนี้ยังมีอีกกรอบหนึ่ง คือ ACMECS ซึ่งกรอบความร่วมมือที่ค่อนข้างมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประเด็นที่ศึกษาอยู่ เกี่ยวกับการอพยพข้ามแดน เนื่องจาก ACMECS เป็นกรอบความร่วมมือที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องและสัมพันธ์กับเรื่องที่ศึกษาอยู่ ฉะนั้นหัวข้อต่อไปที่กล่าวถึง คือ ACMECS

⁷⁸ โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

Greater Mekong Subregion (gms)”

<<http://www.mfa.go.th/web/showStatic.php?staticid=887&Qsearch=gms>> ธันวาคม 2548

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS)

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS) คือ กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ 5 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว พม่า ไทยและเวียดนาม ซึ่งแต่เดิมมีชื่อว่า ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัมพูชา ลาว พม่า และไทย (ECS : Economic Cooperation Strategy among Cambodia, Laos PDR, Myanmar and Thailand) ACMECS เป็นแนวคิดที่ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้หยิบยกขึ้นหารือกับผู้นำกัมพูชา ลาวและพม่า ในช่วงการประชุมผู้นำอาเซียนสมัยพิเศษว่าด้วยโรค SARS เมื่อวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 2003 ที่กรุงเทพฯ และได้รับการสนับสนุนในหลักการจากผู้นำประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามดังกล่าว และได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วต่อเนื่องจนถึงการประชุมระดับผู้นำ ACMECS ที่เมืองพุกาม สหภาพพม่าเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ. 2003 ซึ่งผู้นำทั้ง 4 ประเทศร่วมกันออกปฏิญญาพุกาม (Bagan Declaration) รวมทั้งแผนปฏิบัติการ (Plan of Action) ครอบคลุมความร่วมมือ 6 สาขา⁷⁹ คือ

1. การอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุน (Trade and Investment Facilitation)

- เพื่อใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศที่เกี่ยวข้อง
- เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการไหลเวียนของสินค้าและการลงทุนเพื่อให้เกิดการจ้างงาน
- เพื่อสร้างรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสังคม

2. ความร่วมมือทางด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม (Agricultural and Industrial Cooperation)

- เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมความร่วมมือด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมโดยสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน จัดสรรการผลิต การตลาด และการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

⁷⁹ ข้อมูลจากกองส่งเสริมเศรษฐกิจสัมพันธ์และความร่วมมือ กรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศ,

3. การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม (Transport Linkages)

- พัฒนาและใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงการขนส่งระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
- อำนวยความสะดวกสำหรับการค้า การลงทุน เกษตรกรรม การผลิตทางอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว

4. การท่องเที่ยว (Tourism Cooperation)

- ส่งเสริมยุทธศาสตร์ร่วมสำหรับความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
- อำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวในทั้ง 4 ประเทศและจากภูมิภาคอื่นๆ

5. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

- การส่งเสริมการเสริมสร้างขีดความสามารถของคนและสถาบัน
- ริเริ่มมาตรการเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถแข่งขันได้ในระดับภูมิภาค

6. การร่วมมือด้านสาธารณสุข⁸⁰ (Public Health)

- ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาขีดความสามารถด้านสาธารณสุข และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

ACMECS ตั้งอยู่บนหลักการที่เน้นการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การสร้างงาน โดยมีกิจกรรมที่เห็นผลเร็ว มุ่งผลประโยชน์ร่วมกันและเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งส่งเสริมให้ประเทศนอกกลุ่ม ACMECS และองค์การระหว่างประเทศได้มีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาในโครงการต่าง ๆ ของ ACMECS ด้วย ต่อมาเวียดนามได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2004 เพื่อขยายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างความมั่นคงให้แก่อนุภูมิภาค

วัตถุประสงค์ของ ACMECS ในการดำเนินงานของ ACMECS นั้นมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการได้แก่

1. เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันและก่อให้เกิดความเจริญเติบโตยิ่งขึ้นตามแนวชายแดน

⁸⁰ จัดตั้งตามข้อเสนอของไทยโดยความเห็นชอบของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ ACMECS ที่เมืองเสียมราฐ ประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2548

2. เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมการผลิตไปยังพื้นที่ที่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ
3. เพื่อสร้างเพื่อสร้างโอกาสในการจ้างงานและลดความแตกต่างของรายได้ระหว่างประเทศทั้ง 4
4. เพื่อส่งเสริมสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่งคั่งร่วมกันในลักษณะที่ยั่งยืน

กลไกการทำงานของ ACMECS คือ

- ให้จัดการประชุมระดับผู้นำกันทุก 2 ปี
- ให้รัฐมนตรีต่างประเทศประชุมกันทุกปี
- ให้มีการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสทุก 6 เดือน
- ให้มีการประชุมคณะทำงานเพื่อการประสานงานระหว่างสถานเอกอัครราชทูตของประเทศสมาชิกที่กรุงเทพฯ ทุก 2 เดือน

- ให้มีประชุมระดับคณะทำงานรายสาขา เพื่อติดตามความคืบหน้าของโครงการตามแผนปฏิบัติการ (Plan of Action) ที่ได้ตกลงร่วมกันโดยมีการสร้างกลไกรองรับการทำงาน คือ จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน (กพบ.) เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม

ค.ศ. 2005 เพื่อทำหน้าที่พิจารณาถ้อยแถลงของเสนอแนะนโยบาย แผนงานและโครงการความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ ซึ่งครอบคลุมการดำเนินงาน ACMECS ด้วย และมีการตั้งสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน (องค์การมหาชน) สพพ. เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม ค.ศ. 2005 เพื่อให้การช่วยเหลือทางการเงินในโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะโครงการก่อสร้างเส้นทางคมนาคม โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานระหว่างเกี่ยวข้องของไทย และ กระทรวงการต่างประเทศทำหน้าที่ประสานงานระหว่างประเทศสมาชิกและประเทศหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา

อย่างไรก็ตามกรอบความร่วมมือในระดับภูมิภาคทั้งในอเมริกาเหนือและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญต่อการศึกษารื่องนี้ เนื่องจากประเทศสหรัฐฯ-เม็กซิโกและไทย-ประเทศเพื่อนบ้านต่างเป็นสมาชิกของกรอบความร่วมมือภายในภูมิภาคของตน และนโยบายของกรอบความร่วมมือเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปิดกว้างทางด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ มีนโยบายเพื่อให้

เกิดการค้าเสรีโดยให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ รวมทั้งปัจจัยการผลิตต่าง ๆ อย่างสะดวกและรวดเร็ว ทั้งนี้แรงงานก็เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญอย่างหนึ่ง แต่ในการเปิดเสรีในการเคลื่อนย้ายแรงงานนี้อาจนำมาสู่ปัญหาเช่น ผู้ก่อการร้าย ยาเสพติด โรคติดต่อ ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ก็มาจากสาเหตุหลักคือ ผู้อพยพย้ายถิ่น ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการการข้ามแดนเพื่อสามารถควบคุมกระแสผู้อพยพย้ายถิ่นให้เป็นไปตามความต้องการของรัฐซึ่งจะอธิบายในบทต่อไป